

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І АУДИТУ**

СУДОВО – БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА

**Методичні рекомендації для проведення практичних і
семінарських занять студентам спеціальності
8.03050901 «Облік і аудит» ОС «Магістр»**



Київ – 2016

УДК 65.052.2

Методичні рекомендації для проведення практичних і семінарських занять з дисципліни «Судово – бухгалтерська експертиза» у відповідності з навчальним планом включають питання для самостійної підготовки і самоконтролю та тестів, а також можливість використання даних бухгалтерського обліку в умовах функціонування автоматизованої обробки інформації за допомогою останніх конфігурацій бухгалтерської програми «1С», що дозволяє досліджувати нові види судових експертиз та використовувати їх в учбовому процесі для набуття практичних навичок, поточного і завершального (у тому числі тестового) контролю знань студентів денної форми навчання спеціальності 8.03050901 «Облік і аудит».

Рекомендовано Вченою радою економічного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування
України

Укладачі: **Т.М. Слесар, Л.П. Миськів**

Рецензенти: Л.М.Хдолій д.е.н. професор кафедри оподаткування
і страхування НУБіП;

С.О. Олійник к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського
обліку і аудиту НУБіП.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Судово – бухгалтерська експертиза

Методичні рекомендації для проведення практичних і семінарських
занять студентам денної форми навчання
спеціальності 8.03050901 «Облік і аудит» ОС «Магістр»

Укладачі: **СЛЕСАР Тетяна Миколаївна**
МИСЬКІВ Любов Петрівна

© Судово – бухгалтерська експертиза

ВСТУП

Правова держава передбачає дотримання кожним її громадянином чинного законодавства, а також суворого його застосування у діяльності підприємств з різними формами власності в умовах ринкової економіки.

В умовах становлення ринкової економіки поняття «економічна злочинність» стало одним з центральних кримінологічних понять. Як свідчать статистичні дані та матеріали перевірок державних органів контролю, останнім часом спостерігається значне зростання кількості злочинів у підприємницькій сфері, відбувається швидкий процес криміналізації банківської та кредитно-фінансової систем, зовнішньоекономічної діяльності. Отже, боротьбу зі злочинами в економічній сфері необхідно посилити, а її результативність буде залежати від наявності та обґрунтованості методик здійснення економічного контролю та судово-бухгалтерської експертизи.

Мета вивчення дисципліни – оволодіння майбутніми фахівцями необхідними теоретичними знаннями та практичними навичками з даного курсу, навчити студентів методично грамотно застосовувати прийоми і процедури судово-бухгалтерської експертизи на практиці. Вивчаючи дисципліну студент має засвоїти суть судово-бухгалтерської експертизи, зміст основних понять і категорій; правові основи та організацію судово-бухгалтерської експертизи; процесуальний порядок проведення судово-бухгалтерської експертизи; методика експертного дослідження основних фінансово-господарських операцій; методика складання висновку експерта бухгалтера, а також набуття студентами досвіду роботи з нормативно-правовими актами.

Предмет дисципліни - включає принципи організації проведення судово-експертних досліджень, форми і види судових експертиз, характеристику і методичні прийоми проведення дослідження експертом-бухгалтером основних фінансово-господарських операцій у різних галузях економіки.

Основні завдання вивчення дисципліни:

- сформулювати та розвинути у студентів глобальні, загальні і професійні компетентності;

- оволодіння студентами організаційними і методичними способами попередження правопорушень підприємцями;
- дотримання законодавства у бухгалтерському обліку при відображенні господарських операцій, закріплення відповідальності і виявлення осіб та організацій, які повинні відшкодувати заподіяні збитки;
- складання відповідних підсумкових документів для правоохоронних органів при вирішенні цивільних, господарських і кримінальних справ;
- навчити застосовувати набуті теоретичні знання при вирішенні конкретних практичних завдань щодо здійснення судово-бухгалтерської експертизи.

Вивчення дисципліни «Судово-бухгалтерська експертиза» дозволяє забезпечити формування у студентів бакалаврського рівня підготовки за спеціальністю «Облік і аудит» наступних **компетентностей**:

глобальні:

- знання особливостей і тенденцій сучасного економічного розвитку;
- вміння проводити дослідження експертного характеру;
- критично мислити і генерувати креативні ідеї та вирішувати важливі проблеми на інноваційній основі.

загальні:

- здатність до аналізу і синтезу;
- здатність до організації і планування;
- засвоєння базових знань з професії;
- усне і письмове спілкування рідною мовою, а також удосконалення навиків використання іноземної мови фахового характеру;
- застосування у фаховій практиці комп'ютерних навичок;
- розв'язання проблем і прийняття рішень із застосуванням креативного підходу;
- здатність до критики та самокритики, самонавчання;
- взаємодія (робота в команді);
- етичні зобов'язання загального і професійного характеру;
- здатність застосовувати знання на практиці;

- дослідницькі навички і уміння.

професійні:

- знати нормативно-правові акти, що регулюють судово-експертну діяльність та її організаційне забезпечення;
- розуміти процесуальний порядок призначення та проведення судово-бухгалтерської експертизи та її стадії;
- визначати і застосовувати методiku проведення судово-бухгалтерської експертизи на стадії попереднього розслідування та при розгляді справи у суді в кримінальному, цивільному і господарському процесах;
- проводити всебічне дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і фінансової звітності та формувати підсумкові документи експерта-бухгалтера.

Структурно-логічне місце дисципліни в навчальному процесі.

Дисципліна «Судово-бухгалтерська експертиза» вивчається студентами як вибіркова після опанування комплексу базових загальнотеоретичних економічних і фахових спеціальних наук (дисциплін) циклу підготовки бакалаврів з обліку і аудиту, що дає змогу закріпити і поглибити вже набуті знання, підвищити якість професійної підготовки фахівців напряму 6.030509 «Облік і аудит».

Вивчення дисципліни «Судово-бухгалтерська експертиза» передбачає попереднє оволодіння студентами знань з таких наук (дисциплін): «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Теорія бухгалтерського обліку», «Фінансовий облік», «Фінанси», «Правознавство», «Теорія фінансово-господарського контролю» та інші.

Оволодівши зазначеним комплексом знань студенти **повинні:**

знати:

- сутність судово-бухгалтерської експертизи її значення та взаємозв'язок із бухгалтерським обліком;
- правові основи організації судово-експертної діяльності;
- основні етапи здійснення судово-бухгалтерської експертизи;

- процесуальний порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи;
- методика експертних досліджень основних фінансово-господарських операцій;
- порядок формування підсумкових документів судово-бухгалтерської експертизи.

вміти:

- користуватися нормативно-правовими актами, які регламентують порядок здійснення судово-експертної діяльності;
- методично грамотно застосовувати прийоми та процедури судово-бухгалтерської експертизи на практиці;
- ознайомлюватися та досліджувати матеріали кримінальних, цивільних, господарських справ, що стосуються предмета судово-бухгалтерської експертизи;
- проводити всебічне дослідження документів справи та формувати підсумкові документи експерта-бухгалтера.

Сфера реалізації набутих знань в майбутній професії: отримані знання на практиці використовуються при вирішенні спірних питань у судовому порядку, пов'язаних з фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання та фізичних осіб; у професійній діяльності бухгалтерів, експертів, аудиторів, ревізорів.

Форма підсумкового контролю – Іспит.

**Програма та структура навчальної дисципліни для
денної (заочної) форми навчання**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Судові експертизи і експертні дослідження та їх роль у правоохоронній діяльності	6	2	2			2	8	1	1			6
Тема 2. Теоретичні основи судово-бухгалтерської експертизи	6	2	2			2	8	1	1			6
Тема 3. Правові основи та організація судово-експертної діяльності	6	2	2			2	8	1	1			6
Тема 4. Процесуальний порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи Модульний тест 1.	12	4	4			4	8	1	1			6
Разом за змістовим модулем 1	30	10	10			10	32	4	4			24
Змістовий модуль 2.												
Тема 5. Організаційна стадія судово-бухгалтерської експертизи	6	2	2			2	8	1	1			6
Тема 6. Дослідна стадія судово-бухгалтерської експертизи	18	6	6			6	12	2	2			8
Тема 7. Стадія узагальнення і реалізації результатів судово-бухгалтерської експертизи Модульний тест 2	6	2	2			2	8	1	1			6
Разом за змістовим модулем 2	30	10	10			10	28	4	4			20
Усього годин	60	20	20			20	60	8	8			44

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

№ Теми	Назва теми	Навчальні елементи за змістом навчального матеріалу
1	2	3
1.	Судові експертизи і експертні дослідження та їх роль у правоохоронній діяльності	<p>Сутність судових експертиз та експертних досліджень, їх нормативно-правове регулювання.</p> <p>Види судових експертиз, їх класифікація.</p> <p>Основні завдання судових експертиз.</p> <p>Правоохоронні органи та їх зв'язок з судовими експертизами.</p> <p>Система доказів у правоохоронній діяльності.</p> <p>Вилучення документів та особливості оформлення цих дій правоохоронними органами.</p>
2.	Теоретичні основи судово-бухгалтерської експертизи	<p>Сутність судово-бухгалтерської експертизи, її зміст та завдання.</p> <p>Поняття предмета і об'єктів судово-бухгалтерської експертизи.</p> <p>Метод та методичні прийоми і способи експертних досліджень.</p> <p>Зв'язок судово-бухгалтерської експертизи з практикою бухгалтерського обліку.</p> <p>Історичні аспекти розвитку судово-бухгалтерської експертизи.</p> <p>Відмінні риси судово-бухгалтерської експертизи від ревізії та аудиту.</p>
3.	Правові основи та організація судово-експертної діяльності	<p>Загальна організація судово-експертної діяльності в Україні.</p> <p>Порядок атестації судових експертів та основні кваліфікаційні вимоги до них.</p> <p>Система прав, обов'язків і відповідальності судового експерта.</p> <p>Організація інформаційного забезпечення судово-бухгалтерської експертизи.</p> <p>Застосування автоматизованої системи обробки інформації в процесі судово-бухгалтерської експертизи.</p>

4.	Процесуальний порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи	<p>Основні стадії процесу судово-бухгалтерської експертизи.</p> <p>Підстава та порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи.</p> <p>Права обвинуваченої (підозрюваної) особи у випадку призначення та провадження експертизи.</p> <p>Взаємодія експерта-бухгалтера із органами досудового та судового слідства у разі призначення експертизи.</p> <p>Здійснення контрольних заходів Державною фінансовою інспекцією за зверненням правоохоронних органів, як основної передумови призначення судової експертизи.</p>
5.	Організаційна стадія судово-бухгалтерської експертизи	<p>Попереднє вивчення експертом-бухгалтером матеріалів справи, поданої на дослідження.</p> <p>Планування процесу судово-бухгалтерської експертизи.</p> <p>Проведення експертизи в судово-експертній установі.</p> <p>Особливості призначення і проведення судово-бухгалтерської експертизи в судовому засіданні.</p> <p>Показання експерта-бухгалтера при досудовому розслідуванні та судовому розгляді справи.</p> <p>Специфіка проведення експертизи на стадії досудового розслідування фахівцями, що не працюють в державній експертній установі.</p>

6.	Дослідна стадія судово-бухгалтерської експертизи	<p>Експертне дослідження операцій з коштами та за розрахунками. Основні завдання та джерела судово-бухгалтерської експертизи операцій із грошовими коштами у касі. Розкрадання грошових коштів шляхом їх часткового або повно-го не оприбуткування в касі підприємства. Експертне дослідження в кримінальних справах про розкрадання та зловживання грошовими коштами.</p> <p>Джерела та особливості дослідження операцій на рахунках у банку.</p> <p>Встановлення зловживань при дослідженні банківських операцій.</p> <p>Механізми легалізації та використання грошових коштів, одержаних злочинним шляхом.</p> <p>Методика судово-бухгалтерської експертизи операцій з розрахунків з персоналом. Особливості встановлення фактів та експертне дослідження розкрадання грошових коштів, призначених для виплати заробітної плати.</p> <p>Експертне дослідження операцій з основними засобами; товарно-матеріальними цінностями.</p> <p>Експертне дослідження правопорушень, в'язаних із ухиленням від сплати податків.</p> <p>Експертне дослідження достовірності фінансової звітності.</p>
7.	Стадія узагальнення і реалізації результатів судово-бухгалтерської експертизи	<p>Висновок експерта-бухгалтера, його структура та зміст. Процесуальна оцінка висновку судово-бухгалтерської експертизи органами попереднього слідства та судом.</p> <p>Специфіка складання висновку експерта-бухгалтера в судовому засіданні.</p> <p>Особливості складання повідомлення про неможливість надання висновку.</p> <p>Виявлення та усунення обставин, що сприяють скоєнню правопорушень у провадженні судово-бухгалтерської експертизи.</p>

ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№ теми	Назва теми	Орієнтований перелік питань, що вносяться на лекційні заняття
1	2	3
1.	Судові експертизи і експертні дослідження та їх роль у правоохоронній діяльності	1. Поняття про судові експертизи та їх зв'язок із правоохоронними органами. 2. Види судових експертиз, їх класифікація. 3. Сутність судових експертиз та експертних досліджень, їх нормативно-правове регулювання.. 4. Основні завдання судових експертиз.
2.	Теоретичні основи судово-бухгалтерської експертизи	1. Сутність судово-бухгалтерської експертизи, її зміст та завдання. 2. Поняття предмета і об'єктів судово-бухгалтерської експертизи. 3. Метод та методичні прийоми і способи експертних досліджень. 4. Зв'язок судово-бухгалтерської експертизи з практикою бухгалтерського обліку.
3.	Правові основи та організація судово-експертної діяльності	1. Загальна організація судово-експертної діяльності в Україні. 2. Порядок атестації судових експертів та основні кваліфікаційні вимоги до них. 3. Система прав, обов'язків і відповідальності судового експерта.
4.	Процесуальний порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи	1. Підстава та порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи. 2. Основні стадії процесу судово-бухгалтерської експертизи. 3. Взаємодія експерта-бухгалтера з правоохоронними органами під час провадження експертизи.
5.	Організаційна стадія судово-бухгалтерської експертизи	1. Планування процесу судово-бухгалтерської експертизи. 2. Проведення експертизи на стадії досудового слідства в експертній установі. 3. Особливості призначення і проведення судово-бухгалтерської експертизи в судовому засіданні.
6.	Дослідна стадія судово-бухгалтерської експертизи	1. Експертне дослідження операцій з грошовими коштами та за розрахунками. 2. Експертне дослідження операцій з товарно-матеріальними цінностями. 3. Експертне дослідження операцій з основними засобами. 4. Особливості встановлення фактів та експертне дослідження розкрадання грошових коштів, призначених для виплати заробітної плати. 5. Експертне дослідження правопорушень, пов'язаних із ухиленням від сплати податків.
7.	Стадія узагальнення і реалізації результатів судово-бухгалтерської експертизи	1. Висновок експерта-бухгалтера, його структура та зміст. 2. Процесуальна оцінка висновку судово-бухгалтерської експертизи органами попереднього слідства та судом. 3. Особливості складання повідомлення про неможливість надання висновку.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА»

СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

ТЕМА 1. Судові експертизи і експертні дослідження та їх роль у правоохоронній діяльності

1. Правоохоронні органи та їх зв'язок із судовими експертизами.
2. Сутність судових експертиз та експертних досліджень, їх нормативно-правове регулювання.
3. Види судових експертиз, їх класифікація.
4. Основні завдання судових експертиз.

Завдання 1.

Вказати до яких із видів судових експертиз за певними класифікаційними ознаками відносяться такі експертизи:

- криміналістичні, медичні, психіатричні, бухгалтерські, технічні, економічні, почеркознавчі та інші;
- первинні, повторні й додаткові;
- основні й додаткові;
- однорідні й комплексні;
- одиничні й комісійні;
- в експертній установі й поза експертною установою.

Результати оформити у табл. 1.

Таблиця 1

Залежно від галузі знань	За ознакою послідовності проведення	За обсягом дослідження	За складом (характером) використовуваних знань	За кількістю експертів	За місцем проведення

Завдання 2.

В процесі проведення слідства по справі проти керівника та головного бухгалтера ТОВ «Прогрес» у слідчого виникла необхідність у компетентних висновках по господарських операціях, проведених ТОВ «Прогрес» в період з 01.02.2014 р. по 15.02.2015 р., у встановленні відповідності підписів на корінці чека від 12.02.2015 р., згідно з яким із поточного рахунка підприємства було знято 15000 грн, підписам вищевказаних посадових осіб ТОВ «Прогрес».

Завдання:

1. Яка експертиза необхідна за даних обставин?
2. Який процесуальний документ буде оформлений для проведення експертизи?
3. Вкажіть документи які необхідно дослідити в даній ситуації?
4. Який документ буде оформлений за результатами експертизи?

Завдання 3.

Підприємство «Зоря» звернулось з позовом до суду на страхову компанію «Альянс» з приводу несплати страхової суми за договором страхування приміщення складу міндобрив з наявними на ньому, після пожежі. Страхова компанія відмовляється відшкодувати збитки, оскільки передбачає, що страхувальником не вжито належних заходів для рятування міндобрив, забезпечення їх зберігання та запобігання знищенню. У випадку, якщо порушення підприємства не будуть доведені, перед судом постане завдання визначити суму страхового відшкодування. За даними обставинами суддею буде призначено експертизу.

Завдання:

1. Визначити, яку експертизу необхідно призначити. Експерти якого фаху мають бути залучені для проведення даної експертизи?
2. Головні завдання, які будуть стояти перед експертом?

Завдання 4

Підприємство «Локис» звернулось з позовом до суду на страхову компанію «Рятівник» з приводу несплати страхової суми за договором страхування приміщення складу міндобрив з наявними на ньому, після пожежі. Страхова компанія відмовляється відшкодувати збитки, оскільки передбачає, що страхувальником не вжито належних заходів для рятування міндобрив, забезпечення їх зберігання та запобігання знищенню. У випадку, якщо порушення підприємства не будуть доведені, перед судом постане завдання визначити суму страхового відшкодування. За даними обставинами суддею буде призначено експертизу.

Завдання:

1. Визначити, яку експертизу необхідно призначити. Експерти якого фаху мають бути залучені для проведення даної експертизи?
2. Головні завдання, які будуть стояти перед експертом?

Завдання 5.

Під час проведення первинної експертизи підприємства громадського харчування «Смак» слідчим встановлено, що висновок експерта є недостатньо обґрунтованим і містить істотні порушення чинних процесуальних норм. Тому, слідчим призначено проведення дослідження за участю декількох експертів — фахівців у одній галузі знань.

Завдання:

1. Визначити, яка експертиза має бути призначена слідчим в даному випадку.
2. Який процесуальний документ оформляється для призначення експертизи?

Тестові питання.

1. Судово-бухгалтерська експертиза це:

- а) багатопредметні комісійні контрольні процедури;
- б) процесуальна дія, що полягає у вивченні експертом-бухгалтером матеріалів справи в межах його спеціальних знань на завдання слідчого або суду;
- в) процесуальна дія при розгляді майнових спорів.

2. Одним із завдань судово-бухгалтерської експертизи є:

- а) проведення аналізу фінансово-господарської діяльності з метою визначення способів підвищення її економічної ефективності;
- б) перевірка фактичного стану майна на підприємстві;
- в) визначення кола осіб, відповідальних за збереження матеріальних цінностей у період виникнення нестач і лишків.

3. Залежно від етапу вирішення справи призначаються такі види судово-бухгалтерської експертизи:

- а) досудова і судова;
- б) основна і додаткова;
- в) первинна і повторна.

4. Основна судово-бухгалтерська експертиза:

- а) повністю розв'язує поставлені перед нею завдання у справі, що розслідується;
- б) експертиза, при проведенні якої об'єкти досліджуються вперше;
- в) призначається судом після висновку первинної експертизи, коли поставлені перед експертом-бухгалтером завдання залишилися нерозв'язаними.

5. Додаткова експертиза — це один із видів експертизи:

- а) у процесі якої об'єкт досліджується вперше;
- б) призначається після розгляду судом висновку первинної експертизи, коли з'ясовується, що усунути неповноту або неясність висновку через допит експерта-бухгалтера не можна;
- в) призначається за ініціативою суду або за клопотанням учасників процесу, якого є сумніви в правильності висновку первинної експертизи, пов'язані з його необґрунтованістю.

6. У разі виникнення необхідності проведення дослідження нових об'єктів або встановлення інших обставин справи призначається:

- а) повторна експертиза;
- б) додаткова експертиза;
- в) нова експертиза.

7. Повторна судово-бухгалтерська експертиза призначається у разі, якщо:

а) експерт-бухгалтер порушив процесуальні норми призначення і проведення судово-бухгалтерської експертизи та вийшов за межі своєї компетенції;

б) експерт-бухгалтер надав неповний висновок і не відповів на всі поставлені перед ним запитання;

в) обвинувачений спростував висновок експерта-бухгалтера, надавши нові матеріали, відомості яких суперечать дослідженним.

8. Проведення додаткової експертизи доручається:

а) експерту, який проводив первинну експертизу;

б) експерту-бухгалтеру або ревізору;

в) іншому експерту або експертам.

9. Закон України «Про судову експертизу» ухвалено в:

а) 1921 р.;

б) 2001 р.;

в) 1994 р.

10. До державних правоохоронних органів в Україні належать:

а) Державна податкова служба;

б) Прокуратура;

в) Державна контрольно-ревізійна служба;

г) Адвокатура;

д) Служба безпеки.

Теми доповідей:

1. Сутність понять «судові експертизи» та «експертні дослідження».
2. Класифікаційні ознаки судових експертиз.
3. Права правоохоронних органів при проведенні судових експертиз.
4. Система доказів у правоохоронній діяльності.

5. Вилучення документів та особливості оформлення цих дій правоохоронними органами.
6. Економічна сутність судово-бухгалтерської експертизи.
7. Нормативно-правове забезпечення судово-бухгалтерської експертизи.
8. Історичні аспекти розвитку судово-бухгалтерської експертизи.

ТЕМА 2. Характеристика та використання методів і прийомів СБЕ для дослідження бухгалтерських документів

1. Сутність судово-бухгалтерської експертизи, її зміст та завдання.
2. Поняття предмета і об'єктів судово-бухгалтерської експертизи.
3. Метод та методичні прийоми і способи експертних досліджень.
4. Зв'язок судово-бухгалтерської експертизи з практикою бухгалтерського обліку.

Завдання 1. Необхідно пов'язати наведені терміни з наведеними визначеннями:

Термін	Визначення
Судово-бухгалтерська експертиза	А. Полягає у дотриманні експертом-бухгалтером і органами, уповноваженими призначати судово-бухгалтерську експертизу, норм чинного законодавства України при здійсненні ними професійної діяльності
Предмет судово-бухгалтерської експертизи	Б. Полягає у тому, що при наданні висновку за результатами дослідження експерт не може знаходитись у будь-якій залежності від органу або особи, що призначила експертизу, сторін справи та інших осіб, які зацікавлені в результатах справи
Об'єкт судово-бухгалтерської експертизи	В. Явища або процеси, що відображені або повинні були знайти своє відображення в бухгалтерському обліку і звітності, та які стали об'єктом розслідування чи судового розгляду

Принцип законності	Г. Полягає у виявленні та вивченні за документами всіх фактів, які мають значення для експертів
Принцип незалежності судового експерта	Д. Документи, перелік яких зазначений у постанові про призначення судово-бухгалтерської експертизи та які безпосередньо надані експерту-бухгалтеру для дослідження
Принцип повноти	Е. Передбачає, що експерт повинен дати об'єктивну оцінку досліджуваному об'єкту з документальним обґрунтуванням і підтвердженням фактів, обов'язковим виявленням причин і зав'язків між ними
Принцип об'єктивності	Є. Процесуальна дія, яка полягає у вивченні завдання слідчого або суду матеріалів справи експертом-бухгалтером у межах його спеціальних знань з метою встановлення фактичних обставин кримінальної чи цивільної справи та надання експертного висновку

Завдання 2.

Визначити, до яких із методів господарського контролю (ревізія, аудит, судово-бухгалтерська експертиза, інвентаризація) належать такі характеристики:

1. Є підприємницькою діяльністю.
2. Визнається у всьому світі незалежною формою господарського контролю.
3. Для її проведення підставою є постанова органу слідства.
4. Завданням є збереження державної власності, попередження і профілактика зловживань.
5. Здійснюється на добровільних засадах. ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”
6. Здійснюється з метою виявлення фактичної наявності об'єкта перевірки.

7. Є примусовою формою контролю, здійснюється за розпорядженням вищих органів.
8. Є слідчою дією, яка призначається після порушення кримінальної справи.
9. Здійснюється для контролю за відповідністю матеріально відповідальних осіб.
10. Здійснюється на договірних засадах.
11. Діяльність посадової особи обмежується рамками матеріалів, надісланих йому слідчими.
12. Проводиться тільки після здійснення господарської операції.
13. Посадова особа не може здійснювати ніяких самостійних дій щодо збору і пошуку додаткових матеріалів.
14. Посадова особа має право вилучати документи, опечатувати місця зберігання матеріальних цінностей, коштів і документів.
15. Спосіб доведення протиправних дій осіб, проти яких порушено кримінальну справу.
16. У результаті перевірки складається інвентаризаційний опис.
17. Здійснюється за планом роботи контролюючого органу без погодження з керівником підприємства, що контролюється.
18. У результаті перевірки складається акт.
19. Проводиться на недержавних підприємствах за ініціативою правоохоронних органів.

Результат оформити у вигляді таблиці (вказавши правильну нумерацію характеристики навпроти визначень).

Аудит	Ревізія	Судово-бухгалтерська експертиза

Завдання 3.

За однією зі справ, які передані до господарського суду, було виявлено, що серед основних матеріалів у цій справі є висновок експерта-бухгалтера, який має ознаки упередженості. Пізніше при дослідженні даного питання з'ясовано, що висновок складено зацікавленим у результатах експертизи експертом. Судом призначено нову експертизу із залученням нового експерта.

Завдання:

Необхідно визначити вид призначеної судом експертизи та за яким документом її буде призначено.

Завдання 4.

Під час проведення первинної експертизи підприємства громадського харчування «Смак» слідчим встановлено, що висновок експерта є недостатньо обґрунтованим і містить істотні порушення чинних процесуальних норм. Тому слідчим призначено проведення дослідження за участю декількох експертів – фахівців у одній галузі знань.

Завдання:

1. Визначити, яка експертиза має бути призначена слідчим в даному випадку?
2. Який процесуальний документ оформляється для призначення експертизи?

Завдання 5.

Після розгляду та вивчення висновку експертизи слідчим встановлено, що експертом досліджено не всі надані об'єкти, тобто висновок є неповним. Шляхом допиту експерта слідчий не зміг усунути неповноту висновку. Тому він вирішує призначити експертизу.

Завдання:

1. Визначити, яку експертизу буде призначено слідчим за даних обставин.
2. За допомогою якого процесуального документа призначається експертиза за даних обставин? Що необхідно обов'язково зазначити в цьому документі?
Кому може бути доручено проведення даної експертизи?

Тестові питання.

1. Предметом судово-бухгалтерської експертизи є:

- а) вся господарська діяльність підприємства;
- б) зловживання власником своїми правами та обов'язками в збиток іншим власникам і державі;
- в) явища та процеси, які відображені або мали бути відображені в бухгалтерському обліку та звітності та які стали об'єктом розслідування чи судового розгляду.

2. До об'єктів судово-бухгалтерської експертизи належать:

- а) всі бухгалтерські документи, з якими працює експерт-бухгалтер;
- б) документи, зазначені в постанові про призначення експертизи та безпосередньо надані експерту-бухгалтеру слідчим або судом;
- в) система економічної інформації, відображена в різних документах, які складаються у процесі господарської діяльності підприємства.

3. Об'єкти судово-бухгалтерської експертизи поділяють на:

- а) основні та додаткові;
- б) загальні та спеціальні;
- в) бухгалтерські та ін.

4. Первинні документи, реєстри обліку, бухгалтерська звітність належать до:

- а) основних об'єктів судово-бухгалтерської експертизи;

- б) спеціальних об'єктів судово-бухгалтерської експертизи;
- в) загальних об'єктів судово-бухгалтерської експертизи.

5. Спеціальними об'єктами судово-бухгалтерської експертизи є:

- а) установчі документи підприємства;
- б) Головна книга;
- в) висновок експерта-криміналіста.

6. Під час проведення судово-бухгалтерської експертизи можна використовувати:

- а) перевірку та відновлення кількісно-сумового обліку;
- б) контрольне придбання та хронологічну перевірку руху цінностей;
- в) нормативно-правову перевірку.

7. Дослідження документа щодо наявності всіх обов'язкових реквізитів є:

- а) формальною перевіркою;
- б) зустрічною перевіркою;
- в) аналітичною та логічною перевірками.

8. Порівняння двох примірників одного документа, які зберігаються на різних підприємствах, називають:

- а) взаємною перевіркою;
- б) формальною перевіркою;
- в) зустрічною перевіркою.

9. До загальнонаукових методів належить:

- а) економічний аналіз;
- б) формальна перевірка документів;
- в) аналогія і моделювання;

г) арифметична перевірка

10. Основними видами експертизи є:

- а) криміналістична;
- б) інженерно-технічна;
- в) економічна;
- г) психологічна;
- д) мистецтвознавча;
- е) екологічна;
- є) військова;
- ж) всі відповіді вірні;
- з) немає правильної відповіді.

Теми доповідей:

1. Зв'язок судово-бухгалтерської експертизи з юридичною практикою.
2. Методичні прийоми судово-бухгалтерської експертизи.
3. Історичні аспекти розвитку судово-бухгалтерської експертизи.
4. Відмінні риси судово-бухгалтерської експертизи від ревізії та аудиту.
5. Проведення судово-бухгалтерської експертизи у зарубіжних країнах.

ТЕМА 3. Правові основи та організація судово-експертної діяльності

1. Загальна організація судово-експертної діяльності в Україні.
2. Порядок атестації судових експертів та основні кваліфікаційні вимоги до них.
3. Система прав, обов'язків і відповідальності судового експерта.

Завдання 1.

Необхідно з наведеного переліку осіб визначити суб'єктів призначення та проведення судово-бухгалтерської експертизи. Результати оформити у вигляді таблиці:

№ з/п	Суб'єкти призначення	Суб'єкти проведення	Особи, які не можуть бути суб'єктами судово-бухгалтерської експертизи

--	--	--	--

Дані для виконання: слідчі прокуратури; голова інвентаризаційної комісії; слідчий військової прокуратури; власники (засновники) підприємства; слідчий податкової міліції; суд; керівник відкритого акціонерного товариства; слідчі органи внутрішніх справ; ревізор; інспектор податкової служби; директор експертного бюро; аудитор.

Завдання 2.

Необхідно:

- порівняти об'єкти та суб'єкти аудиту, ревізії та судово-бухгалтерської експертизи;
- зробити висновки щодо відмінностей судово-бухгалтерської експертизи від аудиту та ревізії за наведеними ознаками. Результати подати в табл. 2.

Таблиця 2

Основні характерні ознаки аудиту, ревізії та судово-бухгалтерської експертизи

№ пор.	Ознаки	Аудит	Ревізія	Бухгалтерська експертиза
1	Об'єкти			
2	Суб'єкти призначення			
3	Суб'єкти проведення			
4	Свобода дій суб'єктів проведення			

Завдання 3.

Необхідно:

– вибрати з поданого переліку ті позиції, що характеризують права експерта-бухгалтера, та його обов'язки. Відповіді обґрунтувати та занести до (табл. 3).

Права та обов'язки експерта-бухгалтера

Права експерта-бухгалтера	Обов'язки експерта-бухгалтера

1. З'явитися за викликом органу, який призначив судово-бухгалтерську експертизу.

2. Ознайомитися з матеріалами справи, які стосуються предмета судово-бухгалтерської експертизи та необхідні для відповіді на питання слідчого чи суду.

3. Прийняти для проведення судово-бухгалтерської експертизи матеріали кримінальної чи цивільної справи, надані експертові – бухгалтеру керівником експертної установи відповідно до постанови слідчого чи ухвали суду.

4. Подавати клопотання про надання додаткових документів до органу або особи призначення судово-бухгалтерської експертизи.

5. Провести повне дослідження та скласти обґрунтований і об'єктивний висновок у письмовій формі.

6. Зазначити у висновку виявлені під час проведення судово-бухгалтерської експертизи факти, які мають суттєве значення для справи та з приводу яких йому не були поставлені питання.

7. Подавати скаргу на дії особи або органу, у провадженні яких перебуває справа, якщо ці дії порушують його права.

8. Не розголошувати даних попереднього розслідування під загрозою кримінальної відповідальності.

9. Одержувати винагороду за проведення судової експертизи, якщо її проведення не є службовим обов'язком.

10. Виступати у суді для захисту чи роз'яснення положень наданого висновку.

Завдання 4.

Іванов О. П. є фахівцем Київського науково-дослідного інституту судових експертиз впродовж трьох років та має намір пройти атестацію і отримати кваліфікаційний клас судового експерта за спеціальностями: 11.1. «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності», 11.2. «Дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій», 11.3. «Дослідження документів фінансово-кредитних операцій». Для проходження атестації у ЕКК Іванов О. П. надав такі документи:

- подання та характеристика підписані керівником;
- реферати з процесуальних та спеціальних питань;
- проекти п'яти висновків із судово-бухгалтерської експертизи;
- рецензії на реферати та проекти висновків судово-бухгалтерської експертизи;
- дві фотокартки розміром 3x4 см.

Завдання

1. Проаналізуйте, чи всі надані документи до ЕКК для проведення атестації Іванова О. П.? Якщо ні, указати яких саме документів не вистачає?

2. Визначити, чи можливо за вказаними умовами здійснити атестацію та присвоїти кваліфікаційний клас судового експерта за спеціальностям:

11.1. «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності», 11.2. «Дослідження документів про економічну діяльність

підприємств і організацій», 11.3. «Дослідження документів фінансово-кредитних операцій». Відповідь обґрунтувати.

Завдання 5.

Господарським судом розглядалась справа про встановлення цін на пальне. Відповідно до чинного законодавства за угодою сторін ціни не могли бути встановлені. Суд призначив проведення експертизи. Після проведення первинної експертизи було з'ясовано, що на розгляд експерта не були представлені всі документи, які необхідні для повного дослідження справи. Суддя, врахувавши дані обставини, призначив проведення експертизи.

Завдання:

1. Визначити, яку саме експертизу (первинну, додаткову або повторну) призначив суддя, виходячи з вказаних обставин?
2. Який процесуальний документ буде використано для призначення експертизи?
3. Кому має бути доручено проведення цієї експертизи?

Завдання 6.

Від громадянки Іващенко О.М. до суду надійшла заява про розлучення та розподіл майна. Перебуваючи у шлюбі зі своїм законним чоловіком Іващенко І.І., позивачка неодноразово зазнавала фізичного насилля, внаслідок якого тривалий час перебувала у лікарні. Суд переглянув це клопотання та призначив для вирішення питань, що були поставлені суддею:

1. Чи є законним шлюб громадянки Іващенко О.М. та громадянина Іващенко І.І.?
2. Потрібно визначити загальний розмір вартості спільного майна.
3. Потрібно визначити, чи є достовірною інформація громадянки Іващенко О.М. про перебування у лікарні протягом тривалого часу?

Після проведення експертизи експертна комісія надала висновок суду. Суддя, ознайомившись з наданими експертною комісією висновками, вирішив, що комісією були розглянуті не всі поставлені перед нею питання, внаслідок чого вона прийняла неправильний висновок.

Завдання:

1. Встановити вид призначеної експертизи?
2. Вказати які з питань не відносяться до компетенції експерта-бухгалтера?

Завдання 7.

Іванов О. П. є фахівцем Київського науково-дослідного інституту судових експертиз впродовж трьох років та має намір пройти атестацію і отримати кваліфікаційний клас судового експерта за спеціальностями: 11.1. «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності», 11.2. «Дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій», 11.3. «Дослідження документів фінансово-кредитних операцій». Для проходження атестації у ЕКК Іванов О. П. надав такі документи:

- подання та характеристика підписані керівником;
- реферати з процесуальних та спеціальних питань;
- проекти п'яти висновків із судово-бухгалтерської експертизи;
- рецензії на реферати та проекти висновків судово-бухгалтерської експертизи;
- дві фотокартки розміром 3x4 см.

Завдання:

3. Проаналізуйте, чи всі надані документи до ЕКК для проведення атестації Іванова О. П.? Якщо ні, вказати яких саме документів не вистачає?

4. Визначити, чи можливо за вказаними умовами здійснити атестацію та присвоїти кваліфікаційний клас судового експерта за спеціальностям: 11.1. «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності», 11.2. «Дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій»,

11.3. «Дослідження документів фінансово-кредитних операцій». Відповідь обґрунтувати.

Тестові питання:

1. Експерт-бухгалтер для проведення експертизи повинен мати:

- а) паспорт;
- б) посвідчення особи та диплом;
- в) свідоцтво про присвоєння кваліфікації.

2. Для присвоєння кваліфікації та кваліфікаційного класу фахівці державних установ повинні мати:

- а) вищу освіту;
- б) середню освіту;
- в) незавершену вищу освіту.

3. Згідно Закону України «Про судову експертизу» метою атестації судового експерта є.....

4. Атестація судових експертів проводиться:

- а) один раз на 3 роки;
- б) один раз на рік;
- в) один раз на 5 років.

5. Правами бухгалтера-експерта є:

- а) самостійне збирання доказів;
- б) дослідження наданих документів слідчим;
- в) відібрання пояснень у посадових осіб згідно матеріалів справи.

6. Сертифікація судового експерта проводиться:

- а) Міністерством юстиції України;
- б) Центральна експертно-кваліфікаційна комісія при Мінюсті України;
- в) Конституційний суд України;
- г) Прокуратура;

д) Управління експертного забезпечення правосуддя Департаменту судової роботи.

7. Метою атестації судового експерта є

8. Документ про присвоєння кваліфікації судового експерта для працівників інститутів та інших державних експертних структур дійсний протягом:

- а) трьох років;
- б) п'яти років;
- в) двох років.

9. Обов'язки експерта-бухгалтера:

- а) ділитися інформацією із потерпілою особою по даній справі;
- б) дати об'єктивне і обґрунтоване заключення на основі наданих матеріалів;
- в) проводити ревізії та бути присутнім при інвентаризації.
- г) встановлення правильності складання акту документальної ревізії.

10. Експертиза – це....

- а) спосіб збору доказів органом дізнання і слідчим з використанням спеціальних знань ревізора;
- б) дослідження будь-якого питання обізнаною особою-експертом;
- в) незалежна перевірка фінансової звітності та іншої інформації експертом з метою формулювання висновків щодо повноти та адекватного відображення всіх суттєвих аспектів фінансово-господарської діяльності господарського суб'єкта.

Теми доповідей:

1. Загальна організація судово-експертної діяльності в Україні.
2. Порядок атестації судових експертів та основні кваліфікаційні вимоги до них.
3. Система прав, обов'язків і відповідальності судового експерта.
4. Організація інформаційного забезпечення судово-бухгалтерської експертизи.
5. Застосування автоматизованої системи обробки інформації в процесі судово-бухгалтерської експертизи.

ТЕМА 4. Процесуальний порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи

1. Підстава та порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи.
2. Основні стадії процесу судово-бухгалтерської експертизи.
3. Взаємодія експерта-бухгалтера з правоохоронними органами під час провадження експертизи.

Завдання 1.

Необхідно з нижче наведеного переліку характеристик визначити, які з них відносяться до поданих стадій експертного дослідження (підготовчої; організаційно-методичної; дослідної; узагальнення, оцінки і реалізації результатів).

Перелік характеристик:

1. Передбачає виконання експертом-бухгалтером конкретних процедур, передбачених методикою дослідження, в тому числі з використанням комп'ютерної техніки, для одержання необхідної інформації щодо питань, поставлених перед судово-бухгалтерською експертизою.
2. Підбір експертів (призначення фахівця – експерта-бухгалтера з огляду на зміст питань, поставлених перед судово-бухгалтерською експертизою).
3. Узагальнення результатів експертизи передбачає групування і систематизацію недоліків фінансово-господарської діяльності підприємства, які стали об'єктом бухгалтерської експертизи, за економічною однорідністю і хронологічною послідовністю, узагальнення результатів дослідження, складання експертного висновку, розроблення пропозицій із профілактики виявлених недоліків
4. Підбір нормативно-правових актів з питань, які мають бути досліджені.
5. Складання календарного плану-графіка проведення судово-бухгалтерської експертизи (оскільки процесуальні норми передбачають строки розслідування кримінальних і цивільних справ правоохоронними органами).
6. Реалізація результатів експертизи – це вручення експертного висновку органу, що призначив експертизу; оцінка його слідчим, адвокатом і судом; допит

експерта на стадії досудового слідства і судовому розгляді; направлення підприємствам і органам управління пропозицій з профілактики правопорушень.

7. Вивчення змісту і повноти матеріалів справи, поданих на експертизу.

8. Вивчення призначеним експертом-бухгалтером змісту завдання та постанови правоохоронних органів.

9. Опрацювання методики проведення експертизи.

10. Складання завдання на проведення експертизи керівником експертної установи.

Результати оформити у вигляді таблиці:

№ з/п	Підготовча	Організаційно-методична	Дослідна	Узагальнення, оцінка і реалізація результатів

Завдання 2.

Для проведення судово-бухгалтерської експертизи до державної експертної установи надійшли матеріали цивільної справи за № 78/90 при ухвалі судді Коростенського районного суду м. Коростеня Житомирської області Корнієнка І.А. Для проведення експертизи були поставлено такі запитання:

1. Підтвердити достовірність використання фінансів на потреби ТОВ «Ореон» в період з січня 2015 р. по квітень 2015 р.
2. Надати правову оцінку діяльності керівника ТОВ «Ореон» в період з березня 2015 р. по червень 2015 р.

3. Яке документальне підтвердження руху грошових коштів на рахунок ТОВ «Ореон» в період з березня 2015 р. по червень 2015 р.

Завдання:

1. Які з поставлених питань відносять до компетенції експерта-бухгалтера. При їх наявності пояснити чому вони поставлені експерту-бухгалтеру?
2. Визначити перелік об'єктів, необхідних для дослідження з питань, які перебувають у межах компетенції експерта-бухгалтера.

Завдання 3.

В зв'язку з тим, що слідчим Михайленко І.В. не було вирішено процесуальні питання без необхідних знань у галузі бухгалтерського обліку на стадії попереднього слідства 25.03.2016 р у Київський науково-дослідний інститут судових експертиз для проведення судово-бухгалтерської експертизи надано матеріали кримінальної справи № 2789 від 17.03.2016 р. при постанові слідчого прокуратури м. Києва Михайленко І.В.

Для вирішення методами бухгалтерської експертизи були поставлені такі питання:

1. Обґрунтування кількісних змін товарної продукції.
2. Обґрунтування виплати заробітної плати Коваленку І.В. за лютий 2016 р.
3. Визначення періоду утворення нестачі на складі, встановлена Актом інвентаризації № 235 від 23.02.2016 р. у сумі 1450 грн., і хто був відповідальним за збереження кормів у цей період?
4. Належність підписів посадових осіб у акті списання кормів №0854 відповідним посадовим особам?
5. Обсяг виконання будівельних робіт складського приміщення?

Завдання:

1. Визначити питання, віднесені до компетенції судових експертів?

2. Визначити, які об'єкти необхідно дослідити відповідно до питань, поставлених в межах компетенції експерта-бухгалтера?

Завдання 4

Прокуратурою Голосіївського р-ну досліджується кримінальна справа № 5400 про зловживання посадових осіб на підприємстві «Імпро», яка на основі постанови слідчого поставила перед експертом-бухгалтером запитання про:

1. Правомірність висунутих обвинувачень відносно посадових зловживань, здійснених на підприємстві «Імпро».
2. Встановлення посадових осіб підприємства винних у вказаних зловживаннях.

Первинна ревізія на підприємстві «Імпро» була проведена 13.03.2015 р, повторна – 07.07.2015 р.

Для проведення експертизи експерту-бухгалтеру був наданий акт ДФІ від 13.03.2015 р. та матеріали кримінальної справи обсягом в три томи.

Ознайомлення з даними матеріалів дозволило експерту-бухгалтеру надати прокуратурі Голосіївського району висновок про неправомірність висунутих обвинувачень.

Завдання:

1. Визначити, які з поставлених питань не відносяться до компетенції експерта бухгалтера?
2. Визначити можливість підготовки за даними документами експертом-бухгалтером коректного висновку.

Завдання 5.

3. В зв'язку з тим, що слідчим Васильченко П. М. не було вирішено процесуальні питання без необхідних знань у галузі бухгалтерського обліку на стадії попереднього слідства 25.03.201_р., у Київський науково-дослідний інститут судових експертиз для проведення судово-бухгалтерської експертизи надано матеріали кримінальної справи

№ 158745 від 17.03.201_р. при постанові слідчого прокуратури м. Києва Васильченко П. М.

4. Для вирішення методами бухгалтерської експертизи були поставлені такі питання:
5. 1. Обґрунтування кількісних змін товарної продукції.
6. 2. Обґрунтування виплати заробітної плати Коваленку І. В. за лютий 201_р.
7. 3. Визначення періоду утворення нестачі в коморі, встановлена актом інвентаризації № 135 від 23.02.201_р. у сумі 1345 грн., і хто був відповідальним за збереження кормів у цей період?
8. 4. Належність підписів посадових осіб у акті списання кормів № 156-16/02 відповідним посадовим особам?
9. 5. Обсяг виконання будівельних робіт складського приміщення.

Завдання:

1. Визначити питання, віднесені до компетенції судових експертів.
2. Визначити, які об'єкти необхідно дослідити відповідно до питань, поставлених в межах компетенції експерта-бухгалтера .

клопотання.

Теми доповідей:

1. Система доказів у правоохоронній діяльності.
2. Документи, які додають до постанови про призначення судово-бухгалтерської експертизи.
3. Документування економічних злочинів як джерело інформації для проведення судово-бухгалтерської експертизи.
4. Основні питання, які вирішуються в процесі проведення судово-бухгалтерської експертизи.

МОДУЛЬ 2
НАПРЯМИ ТА ПРАКТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВО-
БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

ТЕМА 5. Організаційна стадія судово-бухгалтерської експертизи

1. Планування процесу судово-бухгалтерської експертизи.
2. Проведення експертизи на стадії досудового слідства в експертній установі.
3. Особливості призначення і проведення судово-бухгалтерської експертизи в судовому засіданні.

Завдання 1.

Необхідно пов'язати наведені поняття з їх визначеннями. Дані для виконання:

Поняття	Визначення
Постанова слідчого про призначення судово-бухгалтерської експертизи	А. Виноситься суддею при розгляді у суді цивільних справ, а також під час судового розгляду матеріалів кримінальної справи
Вступна частина постанови (ухвали) про призначення судово-бухгалтерської експертизи	Б. Містить коротке викладення сутності справи та обставини, які обумовили необхідність проведення експертизи
Результативна частина постанови (ухвали) про призначення судово-бухгалтерської експертизи	В. Складається з метою забезпечення своєчасності здійснення експертизи за участю декількох експертів та дає змогу представити процес проведення експертизи в цілому та за окремими етапами робіт з необхідним рівнем деталізації
Ухвала суду про призначення судово-бухгалтерської експертизи	Г. Містить остаточне рішення про призначення судово-бухгалтерської експертизи
План-графік проведення судово-бухгалтерської експертизи	Д. Складається, коли судово-бухгалтерська експертиза призначається на етапі досудового розслідування кримінальної справи
Описова частина постанови (ухвали) про призначення судово-бухгалтерської експертизи	Е. Містить дані про дату і місце складання постанови (ухвали); назву установи, що призначила експертизу; посаду, ПІБ особи, яка винесла постанову (ухвалу); номер кримінальної або цивільної справи, за якою призначена експертиза

Завдання 2.

В процесі проведення слідства по справі проти керівника та головного бухгалтера ПОСП «Зоря» у слідчого виникла необхідність у компетентних висновках по господарських операціях, проведених ПОСП «Зоря» в період з 01.02.201_р. по 15.02.201_р., у встановленні відповідності підписів на корінці чека від 12.02.201_р., згідно з яким із поточного рахунка підприємства було знято 15000 грн, підписам вищевказаних посадових осіб ПОСП «Зоря».

Завдання:

1. Яка експертиза необхідна за даних обставин ?
2. Який процесуальний документ буде оформлений для проведення експертизи?
3. Який документ буде оформлений за результатами експертизи?

Завдання 3.

Господарським судом розглядалась справа про встановлення цін на пальне. Відповідно до діючого законодавства за угодою сторін ціни не могли бути встановлені. Суд призначив проведення експертизи. Після проведення первинної експертизи було з'ясовано, що на розгляд експерта не були представлені всі документи, які необхідні для повного дослідження справи. Суддя, врахувавши дані обставини, призначив проведення експертизи.

Завдання:

1. Визначити, яку саме експертизу (первинну, додаткову або повторну) призначив суддя, виходячи з вказаних обставин.
2. Який процесуальний документ буде використано для призначення експертизи?
3. Кому має бути доручено проведення цієї експертизи?

Завдання 4.

Від гр. Петренко О.М. до суду надійшла заява про розлучення та розділ майна. Перебуваючи у шлюбі зі своїм законним чоловіком Петренко М.П., позивачка неодноразово зазнавала фізичного насилля, внаслідок якого тривалий час перебувала у лікарні.

Суд переглянув це клопотання та призначив експертизу для вирішення питань, що були поставлені суддею:

1. Чи є законним шлюб громадянки Петренко О.М. та громадянина Петренко М.П.?
2. Потрібно визначити загальний розмір вартості спільного майна.
3. Потрібно визначити, чи є достовірною інформація громадянки Петренко О.М. про перебування у лікарні протягом тривалого часу.

Після проведення експертизи експертна комісія надала висновок суду. Суддя, ознайомившись з наданими експертною комісією висновками, вирішив, що комісією були розглянуті не всі поставлені перед нею питання, внаслідок чого вона прийняла неправильний висновок.

Завдання:

1. Встановити вид призначеної експертизи.
2. Які мають бути дії судді після ознайомлення з висновками експертної комісії, чому?

Завдання 5.

Для проведення судово-бухгалтерської експертизи до державної експертної установи надійшли матеріали цивільної справи за № 78/97 при ухвалі судді Коростенського районного суду м. Коростеня Житомирської області Корнієнка І.П. Для проведення експертизи були поставлено такі запитання:

1. Підтвердити достовірність використання фінансів на потреби ПОСП «Світанок» в період з січня 201_р. по квітень 201_р.

2. Надати правову оцінку діяльності керівника ПОСП «Світанок» в період з березня 201_р. по червень 201_р.

3. Яке документальне підтвердження руху грошових коштів на рахунках ПОСП «Світанок» в період з березня 201_р. по червень 201_р.?

Завдання:

1. Які з поставлених питань відносяться до компетенції експерта-бухгалтера. При їх наявності пояснити чому вони поставлені бухгалтеру-експерту.

2. Визначити перелік об'єктів, необхідних для дослідження з питань, які перебувають у межах компетенції експерта-бухгалтера.

Тестові питання:

1. Метою планування судово-бухгалтерської експертизи є:

- а) визначення строку проведення експертизи;
- б) раціональна організація роботи експерта-бухгалтера;
- в) встановлення оплати за 1 год роботи експерта-бухгалтера.

2. Суть справи, яка розслідується слідчим або розглядається в суді, та обставини, що зумовили необхідність призначення експертизи, викладаються у такій частині постанови про призначення судово-бухгалтерської експертизи:

- а) вступній;
- б) описовій;
- в) дослідній.

3. Експертну діяльність в Україні регулює:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Верховна Рада України;
- в) Міністерство юстиції України;
- г) Прокуратура України;
- д) Координаційна рада з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України.

4. Постанова про призначення судово-бухгалтерської експертизи

складається з таких частин:

- а) вступної, описової, результативної;
- б) вступної, дослідної, регулятивної;
- в) описової, основної, результативної.

5. Для призначення судово-бухгалтерської експертизи суддя складає:

- а) завдання на проведення експертизи;
- б) постанову про призначення судово-бухгалтерської експертизи;
- в) ухвалу про призначення судово-бухгалтерської експертизи.

6. Судово-бухгалтерська експертиза:

- а) є обов'язковою слідчою дією;
- б) призначається слідчим, суддею або судом, коли є потреба у знаннях з бухгалтерського обліку, економічного аналізу, господарського контролю;
- в) призначається на замовлення обвинуваченого.

7. На підготовчій стадії судово-бухгалтерської експертизи здійснюється:

- а) підбір нормативно-правових актів з досліджуваних питань;
- б) складання плану-графіка;
- в) виконання дослідницьких процедур.

8. У результативній частині постанови про призначення судово-бухгалтерської експертизи зазначається:

- а) номер цивільної або кримінальної справи, за якою призначається експертиза;
- б) підстави для призначення судово-бухгалтерської експертизи;
- в) перелік матеріалів справи, які надаються експерту-бухгалтеру для дослідження обставин справи.

9. На організаційно-методичній стадії судово-бухгалтерської експертизи здійснюється:

- а) визначення кола питань, що потребують дослідження;
- б) складання плану-графіка;
- в) групування недоліків і відхилень, виявлених у процесі дослідження.

10. На стадії узагальнення та оцінювання результатів судово-бухгалтерської експертизи здійснюється:

- а) розроблення методики проведення експертизи;
- б) виконання дослідницьких процедур;
- в) групування недоліків і відхилень, виявлених у процесі дослідження.

Теми доповідей:

1. Організація проведення судово-бухгалтерської експертизи в експертних установах
2. Методика проведення судово-бухгалтерської експертизи в експертних установах.
3. Попереднє вивчення експертом-бухгалтером матеріалів справи, поданої на дослідження.
4. Показання експерта-бухгалтера при досудовому розслідуванні та судовому розгляді справи.
5. Специфіка проведення експертизи на стадії досудового розслідування фахівцями, що не працюють в державній експертній установі.

Тема 6. Дослідна стадія судово-бухгалтерської експертизи

1. Методика експертного дослідження стан та операцій із грошовими коштами у касі.
2. Основні завдання та джерела судово-бухгалтерської експертизи операцій із грошовими коштами у касі.
3. Розкрадання грошових коштів шляхом їх часткового або повного не оприбуткування в касі підприємства.
4. Експертне дослідження в кримінальних справах про розкрадання та зловживання грошовими коштами.
5. Встановлення зловживань при дослідженні банківських операцій.

6. Механізми легалізації та використання грошових коштів, одержаних злочинним шляхом.
7. Особливості встановлення фактів та експертне дослідження розкрадання грошових коштів, призначених для виплати заробітної плати.
8. Експертне дослідження правопорушень, пов'язаних із ухиленням від сплати податків. Експертне дослідження достовірності фінансової звітності.
9. Бухгалтерський облік в умовах функціонування автоматизованої обробки інформації за допомогою бухгалтерської програми «1С»

Основні принципи комп'ютерної системи обліку	
⇒	Комп'ютер з допоміжного засобу стає визначальним фактором організації праці бухгалтера
⇒	Розподілена обробка облікових даних
⇒	Комп'ютеризація охоплює всі етапи обробки облікової інформації: збір первинної інформації, накопичення та обробку даних, формування звітності
⇒	Можливість організації безпаперового накопичення первинних облікових даних і передачі їх по дистанційних каналах з наступним автоматичним складанням бухгалтерських проводок шляхом використання залежності між кореспондуючими рахунками
⇒	Забезпечення збереження, виявлення і недопущення несанкціонованого доступу до облікової інформації, що зберігається на магнітних носіях
⇒	Отримання інформації за запитом у будь-який момент часу
⇒	Можливість моделювання на підставі облікових даних у процесі аналізу господарських операцій
⇒	Створення об'єктивних умов, які виключають дублювання показників обліку, шляхом формування єдиного підходу до оцінки значимості інформаційної системи на всіх рівнях прийняття управлінських рішень, прогнозування, узагальнення, контролю (оперативного, попереднього і наступного), а також здійснення економічного аналізу

Завдання 1.

Визначити, які документи необхідні для вирішення поставленого питання.

Дані для виконання:

До науково-дослідного інституту судових експертиз м. Харкова 05.02.2016р. надійшли матеріали кримінальної справи № 33-3450 та документи підприємства

«Альянс» при постанові слідчого прокуратури м. Києва Петриненко В.С. про призначення судово-бухгалтерської експертизи.

На вирішення експертизи поставлене таке питання:

1. Перевірити, чи підтверджується документально висновок ревізора ДФІ м. Київ (акт ревізії від 05.02.2016р. за № 98) щодо нецільового використання підзвітних коштів на підприємстві «Альянс», призначених для службових відряджень. За актом ревізії від 05.02.2016р. за № 98 виявлено махінацію з видачею авансових сум на відрядження. Встановлено, що бухгалтерія підприємства «Альянс» здійснювала видачу грошових коштів на відрядження трьом особам, але після проведення ревізії підтверджується факт відрядження одного працівника. На експертизу надані такі матеріали: Касова книга; Касовий звіт.

Завдання 2.

До науково-дослідного інституту судових експертиз м. Києва 14.03.2016р. надійшли матеріали кримінальної справи № 22-550 та документи підприємства «Весна» разом з постановою слідчого прокуратури м. Києва Коваленко С.В. про призначення судово-бухгалтерської експертизи.

На вирішення експертизи поставлене таке питання:

1. Перевірити документальне підтвердження висновку ревізора ДФІ м. Києва (Акт ревізії від 14.03.2016р. за №27) про нецільове використання підзвітних коштів на підприємстві «Весна», призначених для службових відряджень.

В акті ревізії від 14.03.2016 р. за № 27 зафіксовано неправомірність видачі авансових сум на відрядження з відома головного бухгалтера підприємства «Весна» здійснювали чотирьом особам, а після проведення ревізії підтвердився факт про відрядження лише одного працівника.

Для експертизи надані наступні матеріали:

- Касова книга;
- Касовий звіт.

Завдання:

1. Визначити, які документи необхідні для вирішення поставленого питання.
2. Оформити процесуальний документ (клопотання), який складається судовим експертом для надання необхідних йому матеріалів.

Завдання 3.

При проведенні інвентаризації незавершеного виробництва на Житомирському м'ясокомбінаті станом на 15 грудня 2015 року виявлено нестачу свинини в кількості 900 кг на суму 62400 грн. За виявленим фактом порушено кримінальну справу. Для повного та об'єктивного з'ясування її обставин слідчим прокуратури призначено судово-бухгалтерську експертизу.

Завдання:

1. Необхідно визначити, які первинні документи підлягають дослідженню?
2. Необхідно вказати вид призначеної експертизи?
3. Вказати способи дослідження матеріалів справи, які необхідно використати експерту-бухгалтеру для з'ясування обставин даної справи.

Завдання 4.

До науково-дослідного інституту судових експертиз м. Києва 14.03.2016 р. надійшли матеріали кримінальної справи № 34-214 та документи підприємства «Пролісок» разом з постановою слідчого прокуратури м. Києва Кузьменко П. С. про призначення судово-бухгалтерської експертизи.

На вирішення експертизи поставлене таке питання:

1. Перевірити документальне підтвердження висновку ревізора ДФІ м. Києва (акт ревізії від 14.03.201_ р. за № 27) про нецільове використання підзвітних коштів на підприємстві «Пролісок», призначених для службових відряджень.

Зафіксовано в акті ревізії від 14.03.201_ р. за № 27 неправомірність видачі авансових сум на відрядження. Встановлено, що видачу грошових коштів на відрядження з відома головного бухгалтера підприємства «Пролісок» здійснювали чотирьом особам, а після проведення ревізії підтвердився факт про відрядження лише одного працівника.

На експертизу надані наступні матеріали:

- касова книга;
- касовий звіт.

Завдання:

1. Визначити, які документи необхідні для вирішення поставленого питання.
2. Оформити процесуальний документ (клопотання), який складається судовим експертом для надання необхідних йому матеріалів.
3. Зміст дослідної стадії процесу судово-бухгалтерської експертизи.

Завдання 5.

В науково-дослідний інститут судових експертиз м. Харкова 15.05.201_р. надійшли матеріали кримінальної справи № 188157 та документи АТ «Супутник» з постановою судді Держинського районного суду м. Харкова Харитоненко С. М. про призначення судово-бухгалтерської експертизи з питань визначення цільового витрачання ТМЦ станом з 01.02.201_р. по 01.02.201_ р. На розгляд експерта представлені такі документи:

- картки складського обліку;
- установчі документи;
- лімітно-забірні картки;
- договори про матеріальну відповідальність завідувачів складами;
- акт ревізії ДФІ м. Харкова від 01.03.201_ р. за № 34.

Завдання:

1. Визначити, чи всі необхідні документи надані експерту для проведення дослідження і проаналізувати надані на дослідження матеріали та відповіді на поставлене питання.

2. В разі потреби оформити клопотання.

3. Визначити стадії процесу судово-бухгалтерської експертизи.

Завдання 6.

До НДІ судових експертиз м. Харкова 18.06.201_ р. надійшли матеріали кримінальної справи № 834-213 з постановою судді Хароненко С. М Держинського районного суду м. Харкова про призначення судово-бухгалтерської експертизи з питань:

1. Відповідність висновків акта перевірки фінансово-господарської діяльності ЗАТ «Фосфат» № 244/6 від 19.04.201_ р. вимогам податкового законодавства.

2. Порухення податкового законодавства допущені адміністрацією ЗАТ «Фосфат» за період перевірки та в їх суть.

3. Розмір сукупного валового доходу та прибутку ЗАТ «Фосфат» за період перевірки.

4. Сума податку на прибуток до сплати ЗАТ «Фосфат» з отриманого прибутку за період перевірки.

На експертизу представлені наступні матеріали:

- статут ЗАТ «Фосфат»;
- акт перевірки фінансово-господарської діяльності ЗАТ «Фосфат» № 244/6 від 19.04.201_ р.;
- прибуткові та видаткові касові ордери;
- акт інвентаризації ТМЦ;
- інші матеріали справи: протоколи допитів, пояснення та ін...

Завдання:

1. Визначити, чи всі необхідні документи надані експерту для проведення дослідження і проаналізувати надані на дослідження матеріали та відповіді на поставлені питання.

2. Механізм отримання експертом додаткових та нових матеріалів, необхідних для надання висновку.

3. В разі необхідності оформити

Завдання 7.

Для проведення судово-бухгалтерської експертизи до державної експертної установи м. Одеси надійшла ухвала судді господарського суду Одеської області Смольної О.П.

На вирішення експертизи були поставлені питання:

1. Документального підтвердження грошової суми, затраченої підприємством «Версаль» у серпні 201_р. на ремонт холодильної лінії.

2. Правомірність списання витрат на ремонт холодильних камер на валові витрати.

3. Правомірність відображення в обліку фінансово-господарські операції з ремонту холодильних камер .

4. Правомірність нарахування підприємством амортизації на холодильні камери, як для податкових розрахунків, так і в бухгалтерському обліку.

Для проведення експертизи експерту надані:

- договір підряду від 14.08.201_р.;
- журнал реєстрації господарських операцій за II-й квартал 201_р.;
- інвентарна відомість про фактичний стан і наявність холодильних камер за 201_р.;
- Головна книга за 201_р.;
- наказ про облікову політику в частині обліку основних засобів.

Експертом протягом п'яти днів з дня одержання завдання на проведення експертизи було заявлене клопотання про надання необхідних матеріалів.

Завдання:

1. Визначити перелік додаткових документів, необхідних для вичерпного висновку експерта-бухгалтера.

2. Надати перелік нормативних актів, регулюючих порядок обліку фінансово-господарських операцій з ремонту основних засобів.

3. З врахуванням того, що на заявлене клопотання про надання додаткових матеріалів судом не були надані вказані документи, скласти повідомлення про неможливість надання висновку.

Завдання 8.

До НДІ судових експертиз м. Харкова 15.05.201__ р. поступили матеріали кримінальної справи № 12-56 та документи підприємства «Олімп» за постановою судді Богодухівського міського суду Харківської області Ковач В.Р. про призначення судово-бухгалтерської експертизи з визначення нестач: зниклих матеріальних цінностей і грошових коштів з каси підприємства, які йому належать станом на 10.01.201_ р.

Для проведення експертизи представлені наступні документи:

- журнал реєстрації господарських операцій;
- касова книга за досліджуваний період і накопичувальні відомості до неї;
- заява-розпорядження на встановлення ліміту в касі підприємства.

Завдання:

1. Визначити, чи всі необхідні документи надані експерту для проведення дослідження і проаналізувати надані на дослідження матеріали та відповіді на поставлені питання.

2. При необхідності оформити клопотання.

3. Визначити суб'єкти судово-експертної діяльності в Україні.

Завдання 9.

Прокуратурою Голосіївського району досліджується кримінальна справа № 09-183 про зловживання посадових осіб на підприємстві «Колос», яка на основі постанови слідчого поставила перед експертом-бухгалтером запитання про:

1. Правомірність висунутих обвинувачень відносно посадових зловживань, здійснених на підприємстві «Колос».
2. Встановлення посадових осіб підприємства винних у вказаних зловживаннях.

Первинна ревізія на підприємстві «Колос» була проведена 13.03.201_р., повторна — 07.07.201_р.

Для проведення експертизи експерту-бухгалтеру був наданий акт КРУ від 13.03.201_р. та матеріали кримінальної справи в обсязі трьох томів.

Ознайомлення з даними матеріалів дозволило експерту-бухгалтеру надати прокуратурі Голосіївського району висновок про неправомірність висунутих обвинувачень.

Завдання:

1. Визначити, які з поставлених питань не відносяться до компетенції експерта-бухгалтера?
2. Визначити можливість підготовки за наданими документами експертом-бухгалтером коректного висновку.

Завдання 10.

До державної експертної установи НДІ судових експертиз м. Харкова 18.06.201_р. надійшла постанова слідчого Овраменко Р. С. про призначення судово-бухгалтерської експертизи у кримінальній справі № 23-45 стосовно обґрунтування висновків, які містяться в акті перевірки № 24/55/98 від 15.05.201_р. підприємства «Трофей».

На вирішення судово-бухгалтерської експертизи поставлені наступні запитання:

1. Відповідність висновків акту перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства «Трофей» № 24/55/98 від 15.05.201_р. вимогам податкового законодавства.

2. Визначити суму податку на прибуток до сплати підприємством «Трофей» з прибутку, отриманого від реалізації продукції власного виробництва підприємству «Ласка».

3. Визначити порушення податкового законодавства допущені керівництвом підприємства «Трофей» за досліджуваний період з 01.01.201_р. по 01.05.201_р..

Для проведення експертизи були надані такі матеріали з кримінальної справи № 34-97:

- Установчі документи підприємства «Трофей»;
- акт перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства «Трофей»
- декларація про прибуток підприємства «Трофей» за I квартал 201_р.. Завдання:

1. Визначити чи достатньо експерту наданих документів для відповіді на поставлені запитання та підготовку висновку.

2. Здійснити процедуру для отримання експертом-бухгалтером додаткових документів. Перерахувати ці документи.

3. Визначити правомірність дії експерта, за неможливості додаткового отримання необхідних йому документів через їх відсутність, в підготовці відповідного документа про неможливість надання висновку. При потребі оформити визначений діючим законодавством документ.

Завдання 11.

До експертної установи (НДІ судових експертиз м. Харкова) надійшла ухвала про проведення судово-бухгалтерської експертизи від слідчого прокуратури Держинського району м. Харкова Харитоненко С. М. за фактом розкрадання товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів шляхом завищення в актах прийому фактичних обсягів виконаних робіт в ЗАТ «Таймуразбуд», яке займається будівництвом.

На вирішення експертизи було поставлено запитання:

1.Документального підтвердження висновків ревізії (акт № 64 від 11.02. 201_ р., складений ревізорами ДФІ в Держинському районі м. Харкова) у частині, що стосується завищення обсягу і вартості виконаних робіт, яке було виявлене під час перевірки ЗАТ «Таймуразбуд».

Для проведення дослідження експерту надані такі матеріали за 201_ р. — 201_ роки:

- лімітно-забірні картки;
- акти виконаних робіт;
- Головна книга;
- розрахунково-платіжні відомості.

Завдання

1. Які документи необхідні для відповіді на поставлене запитання?

2. В разі потреби оформити клопотання про додаткове надання матеріалів за встановленою формою.

3. Якщо клопотання не задоволено скласти необхідний процесуальний документ у разі.

Тестові питання:

1.Об'єктами експертного дослідження операцій з коштами є:

- а) дані бухгалтерського обліку і звітності;
- б) повнота оприбуткування й цільове використання коштів;
- в) стан збереження грошових коштів;
- г)первинна документація.

А) а, г;

Б) б, а;

В) б, в;

Г) всі відповіді вірні.

2. Якими нормативними документами регламентується порядок здійснення розрахункових операцій на рахунках у банках та порядок оформлення відповідних банківських документів:

- а) Інструкцією «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті»;
- б) Закон України «Про банки та банківську діяльність»;
- в) Інструкція «Про готівкові розрахунки в національній валюті».

3. Основними завданнями експерта-бухгалтера під час дослідження операцій з матеріальними цінностями є:

- а) звірка надходження та витрачання матеріалів за даними синтетичного та аналітичного обліку;
- б) перевірка правильності відображення в обліку та документації обґрунтованості надходження та витрачання цих цінностей, визначення наявності та розміру нестач (лишків) за результатами інвентаризації;
- в) перевірка відповідності записів у документах, облікових регістрах і звітності за взаємозв'язаними операціями.

4. За допомогою якого методу перевірки можна визначити чи не записані в розрахунково-платіжній відомості підставні особи:

- а) арифметичної перевірки;
- б) перевірки достовірності;
- в) вибіркової перевірки;
- г) суцільної перевірки.

5. Механізм розкрадання готівки через привласнення депонованих сум полягає у тому, що (продовжити сутність)....

6. Види фіктивності у документах при арифметичній перевірці:

- а) неправильна кореспонденція рахунків;

- б) неправильність застосування оцінки об'єкта обліку;
- в) послідувачі дописки штрихів і цифр у даних обліку.

7. Документи які підлягають вилученню при проведенні ревізії основних засобів:

- а) договори на постачання, матеріальні звіти;
- б) лімітно-забірні картки, авансові звіти;
- в) інвентарні картки, відомість нарахування амортизації.

8. Документи які підлягають вилученню при проведенні ревізії підзвітних осіб:

- а) авансові звіти;
- б) звіт про виконання ремонтів;
- в) матеріальний звіт.

9. Документи, які підлягають до вилучення при проведенні ревізії касових операцій:

- а) порівняльна відомість інвентаризації запасів;
- б) касова книга;
- в) накладні складського обліку.

10. Документи які підлягають вилученню при проведенні ревізії основних засобів:

- а) договори на постачання, матеріальні звіти;
- б) лімітно-забірні картки, авансові звіти;
- в) інвентарні картки, відомість нарахування амортизації.

Теми доповідей:

1. Експертне дослідження операцій з грошовими коштами та за розрахунками.
2. Експертне дослідження операцій з товарно-матеріальними цінностями.
3. Експертне дослідження операцій з основними засобами.
4. Особливості встановлення фактів та експертне дослідження розкрадання грошових коштів, призначених для виплати заробітної плати.
5. Експертне дослідження правопорушень, пов'язаних із ухиленням від сплати податків.

ТЕМА 7. Стадія узагальнення і реалізації результатів судово-бухгалтерської експертизи

1. Висновок експерта-бухгалтера, його структура та зміст.
2. Процесуальна оцінка висновку судово-бухгалтерської експертизи органами попереднього слідства та судом.
3. Особливості складання повідомлення про неможливість надання висновку.

Завдання 1.

Необхідно вказати, в якому розділі висновку експерта-бухгалтера відображаються наведені положення:

Дані для виконання:

1. Згідно зі ст. 196 КПК України експерту роз'яснені його права і обов'язки, встановлені ст.77 КПК України, і він попереджений про кримінальну відповідальність за ст. 384 та ст. 385 КК України.
2. За справою встановлено, що в березні 2016 року позивач А.І. Олійник звернулась з позовом до ТОВ "Мрія" про поновлення на роботі, стягненні заробітної плати за весь час вимушеного прогулу. Позивач Олійник А.І. працювала на підприємстві з 05.12.2015 року по 20.02.2016 року. Відповідачем

ТОВ “Мрія” позивачу А.І.Олійник не було виплачено всю заробітну плату на момент звільнення. Позивач Олійник А.І. вважає, що відповідач ТОВ “Мрія” неправильно визначив розмір середньомісячного заробітку.

3. Представник відповідача позов не визнав, вважає, що заробітна плата вираховувалася відповідно до чинного законодавства.

Завдання 2.

До господарського суду м. Рівне 07.10.2011 надійшла позовна заява від підприємства “Веселка” стосовно несплати товариством “Космос” грошових зобов’язань за договором купівлі-продажу № 267 від 07.09.2010. в сумі 5000 грн. Як зазначено в заяві, товари за вказаним договором підприємством “Веселка” були поставлені товариству “Космос” за накладною № 17 від 10.10.2010 на суму 40000 грн. Відповідно до договору покупець має перерахувати кошти за одержаний товар протягом двох місяців станом на 01.12.2010, 01.03.2011, а також на 01.06.2011. Є акти звіряння взаємних розрахунків, у яких підтверджується існування заборгованості в розмірі 5000 грн. Акти підписані однією стороною – підприємством “Веселка”.

По цій справі судом була призначена судово-бухгалтерська експертиза в експертній державній установі для вирішення питання:

Чи підтверджується документально заборгованість товариства “Космос” перед підприємством “Веселка” за договором купівлі-продажу № 267 від 07.09.2010 станом на 01.10.2011 р. у сумі 5000 грн? Для проведення судово-бухгалтерської експертизи суд зобов’язав сторони надати всі необхідні документи.

Завдання:

1. Скласти перелік документів, необхідних для проведення дослідження з поставленого питання.
2. Проаналізувати, чи можливо зробити висновок, якщо експерту додатково надані відповідні документи.
3. За допомогою яких методів експерт проводить дослідження.

Завдання 3.

До експертної установи надійшов лист від слідчого прокуратури Фастівського району Київської області з проханням провести судово-бухгалтерську експертизу з такого питання:

Чи підтверджуються документально висновки ДФІ, викладені в акті ревізії № 29 від 02.02.2012 щодо нецільового використання бюджетних коштів товариством з обмеженою відповідальністю “Явір-М” в 2011 році?

На дослідження надані такі документи:

- головна книга за 2011 рік;
- касова книга за 2011 рік.

Завдання:

1. Проаналізуйте, чи всі необхідні документи надані для відповіді на поставлені запитання. У разі необхідності складіть клопотання за встановленою формою.
2. З урахуванням того, що на заявлене клопотання не були надані необхідні документи, складіть повідомлення про неможливість надати висновок.

Тестові питання:

1. Висновок експерта-бухгалтера складається на:

- а) початковій стадії проведення експертизи;
- б) дослідній стадії проведення експертизи;
- в) завершальній стадії проведення експертизи.

2. Висновок експертизи підписують:

- а) експерти;
- б) керівник експертної установи;
- в) слідчий (суддя).

3. Оцінку висновку експерта здійснює:

- а) слідчий (суд);
- б) керівник експертної установи;
- в) прокурор.

4. Зазначити випадки, які регламентовані КПК України, коли експерт не має можливості надати висновок:

- а) якщо поставлені перед експертом питання виходять за межі його спеціальних знань;
- б) якщо надані експерту матеріали доброякісні, бухгалтерський облік перебуває в задовільному стані;
- в) якщо надані експерту матеріали є недостатніми для надання висновку.

5. Рішення за результатами ознайомлення обвинувачуваного з висновком експерта приймає:

- а) суддя;
- б) слідчий;
- в) керівник експертної установи.

6. Мотивами клопотання про виклик нового експерта-бухгалтера можуть бути сумніви щодо:

- а) обґрунтованості висновку судового експерта;
- б) достатньої кваліфікації експертів, що брали участь у попередньому (досудовому) розслідуванні, або їх упередженість;
- в) суттєвої зміни попередніх обставин виконання проектів на час проведення експертизи, етапів робіт та на вимогу замовника експертизи.

7. Якщо проведення експертизи неможливе без надання додаткових матеріалів, то про це складається:

- а) звернення суду;

- б) Постанова про призначення експертизи;
- в) клопотання за певною формою.

8. Права експерта-бухгалтера:

- а) вилучати на підприємстві необхідні документи;
- б) класифікувати порушення з точки зору судочинства;
- в) надати обґрунтований самовідвід.

9. Процес оцінювання доказів, у тому числі і висновку експертизи як доказу, регламентовані:

- а) КПК та Законом України «Про судову експертизу»;
- б) КПК, ЦПК;
- в) КПК, ЦПК, Законом України «Про судову експертизу».

10. Відповідно до КПК України суд мотивованою ухвалою може призначити також:

- а) комплексну експертизу;
- б) комісійну експертизу;
- в) додаткову та повторну експертизи.

Теми доповідей:

1. Особливості складання висновку експерта-бухгалтера в суді.
2. Виявлення та усунення обставин, що сприяють вчиненню правопорушень у провадженні судово-бухгалтерської експертизи.
3. Процесуальна оцінка висновку судово-бухгалтерської експертизи органами попереднього слідства та судом.
4. Виявлення та усунення обставин, що сприяють скоєнню правопорушень у провадженні судово-бухгалтерської експертизи.

ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ

Студенти **денної форми навчання** протягом навчального семестру відповідно до плану семінарських (практичних) занять виконують домашні письмові роботи. Метою цього є поглиблення і закріплення теоретичних знань у сфері судово-бухгалтерської експертизи, набуття навиків роботи з науковою, навчально-методичною і довідковою літературою, нормативно-правовими актами,

ознайомлення з основними аспектами методики, організації і проведення самої експертизи.

За умовами, наданими викладачем, необхідно вирішити такі ситуаційні завдання та сформулювати практичні навички для закріплення лекційного матеріалу.

Ситуаційна задача 1.

Умова Після розгляду та вивчення висновку експертизи слідчим встановлено, що експертом досліджено не всі надані об'єкти, тобто висновок є неповним. Шляхом допиту експерта слідчий не зміг усунути неповноту висновку. Тому він вирішує призначити експертизу.

Завдання:

1. Визначити, яку експертизу буде призначено слідчим за даних обставин?
2. За допомогою якого процесуального документа призначається експертиза за даних обставин?
3. Що необхідно обов'язково зазначити в цьому документі?
Кому може бути доручено проведення даної експертизи?

Ситуаційна задача 2.

Умова До державної експертної установи для проведення судово-бухгалтерської експертизи надійшли матеріали кримінальної справи № 0015457 при постанові слідчого, в якій на вирішення експертизи поставлені такі питання:

1. Чи є доцільним та економічно обґрунтованим укладення ТОВ "Бімон" договору № 18 від 14.07.2014 з комерційною фірмою «Сатурн-К»?
2. Хто з посадових осіб ТОВ "Бімон" та в якій мірі є відповідальним за проведення господарських операцій?
3. Чи підтверджуються документально висновки ревізорів (акт перевірки № 3/1/74 від 22.03.2015) щодо донарахування ТОВ "Бімон" податку на прибуток в сумі 60 тис. грн за 2014 рік?

Завдання

1. Визначити, які з питань відносяться до компетенції експерта-бухгалтера.
Пояснити чому.
2. За питаннями, поставленими у межах компетенції експерта-бухгалтера, визначити, які об'єкти необхідно дослідити.

Ситуаційна задача 3.

Умова Згідно з актом перевірки № 18 від 11.01.2015, складеним ревізорами ДФІ у Подільському районі м. Києва, підприємству “Цитрон” донараховано податку з доходів громадян у сумі 4000 грн за 2014 рік, внесків до Пенсійного фонду України – у розмірі 5000 грн за цей же період.

На вирішення судово-бухгалтерської експертизи поставлені такі питання:

Чи підтверджуються документально висновки акта перевірки № 18 від 11.01.2015 щодо донарахувань за 2014 рік податку з доходів фізичних осіб в сумі 4000 грн. та внесків до Пенсійного фонду України – 5000 грн?

На дослідження надані відомості нарахування заробітної плати по підприємству “Цитрон” за 2014-2015 рр.

Завдання

1. Визначити, чи можливо за наданими на дослідження документами відповісти на поставлене слідчим запитання.
2. У разі необхідності скласти перелік документів, необхідних для вирішення поставленого питання, та оформити клопотання про надання додаткових документів.

Ситуаційна задача 4.

Умова До експертної установи надійшов лист від слідчого прокуратури Фастівського району Київської області з проханням провести судово-бухгалтерську експертизу з такого питання:

Чи підтверджуються документально висновки ДФІ, викладені в акті ревізії № 29 від 02.02.2015 щодо нецільового використання бюджетних коштів товариством з обмеженою відповідальністю “Явір-М” в 2014 році?

На дослідження надані такі документи:

- головна книга за 2014 рік;
- касова книга за 2014 рік.

Завдання

1. Проаналізуйте, чи всі необхідні документи надані для відповіді на поставлені запитання. У разі необхідності складіть клопотання за встановленою формою.
2. З урахуванням того, що на заявлене клопотання не були надані необхідні документи, складіть повідомлення про неможливість надати висновок.

Ситуаційна задача 5.

Умова До господарського суду м. Рівне 07.10.2014 надійшла позовна заява від підприємства “Веселка” стосовно несплати товариством “Космос” грошових зобов’язань за договором купівлі-продажу № 267 від 07.09.2013. в сумі 5000 грн. Як зазначено в заяві, товари за вказаним договором підприємством “Веселка” були поставлені товариству “Космос” за накладною № 17 від 10.10.2013 на суму 40000 грн. Відповідно до договору покупець має перерахувати кошти за одержаний товар протягом двох місяців станом на 01.12.2013, 01.03.2014, а також на 01.06.2014. Є акти звіряння взаємних розрахунків, у яких підтверджується існування заборгованості в розмірі 5000 грн. Акти підписані однією стороною – підприємством “Веселка”.

По цій справі судом була призначена судово-бухгалтерська експертиза в експертній державній установі для вирішення питання:

Чи підтверджується документально заборгованість товариства “Космос” перед підприємством “Веселка” за договором купівлі-продажу № 267 від 07.09.2013 станом на 01.10.2014 р. у сумі 5000 грн? Для проведення судово-бухгалтерської експертизи суд зобов’язав сторони надати всі необхідні документи.

Завдання

1. Скласти перелік документів, необхідних для проведення дослідження з поставленого питання.
2. Проаналізувати, чи можливо зробити висновок, якщо експерту додатково надані відповідні документи.
3. За допомогою яких методів експерт проводить дослідження.

Ситуаційна задача 6.

Умова На дослідження судовому експерту-бухгалтеру поставлене таке запитання:

Чи підтверджується документально нестача товарно-матеріальних цінностей на підприємстві “Рецитал” станом на 01.11.2014?

На дослідження експерту надані всі необхідні документи.

У ході дослідження експертом встановлено, що інвентаризація ТМЦ проводилась на даному підприємстві станом на 01.01.2014, а також на 01.11.2014.

На підставі наданих на дослідження первинних документів експертом розрахований обліковий залишок ТМЦ станом на 01.11.2014. Після зіставлення облікового залишку з даними фактичного залишку експертом виявлені лишки ТМЦ станом на 01.11.2014.

Завдання

Сформуйте проект висновку судово-бухгалтерської експертизи за наданими умовами ситуаційного завдання.

Ситуаційна задача 7.

Умова До господарського суду звернулось підприємство «Екватор» з позовом про повернення частини переплати до державного бюджету у сумі 25 000 грн.

До експертної установи надійшла ухвала суду, в якій зазначено:

1. У **вступній частині** постанови вказується, що призначена первинна судово-бухгалтерська експертиза, на вирішення якої було поставлено такі питання:

➤ сума документально підтвердженої переоплати податку на прибуток підприємства «Екватор» до державного бюджету;

➤ термін повернення суми переоплати та визначення винних осіб.

На дослідження надані такі матеріали підприємства «Екватор»:

- статутно-реєстраційні документи;
- податкова звітність (декларації про прибуток підприємства);
- дані аналітичного обліку по рахунках 641, 632, 631, 701;
- книги обліку придбання і продажу товарів, робіт і послуг.

Проведення експертизи доручається науково-дослідному інституту судових експертиз м. Харкова.

2. В **описовій частині**:

➤ реквізити підприємства «Екватор» і його місцезнаходження;

➤ через порушення справи і на основі свідчень працівників бухгалтерії підприємства «Екватор» про повернення їм переоплаченого податку на прибуток було відкрито кримінальну справу, по якій виникла потреба в проведенні судово-бухгалтерської експертизи.

3. В **резолютивній частині**:

➤ постанова судді Держинського районного суду м. Харкова Харитоненко С. М.

Завдання:

1. Проаналізувати складання постанови (ухвали) суду.

2. Визначити, чи всі необхідні документи надані експерту для проведення дослідження і проаналізувати надані на дослідження матеріали та відповіді на поставлені питання.

3. В разі потреби скласти клопотання.

Ситуаційна задача 8.

Умова 05.07.201_ р. на підприємстві «Аскольд» ревізорами КРУ м. Харкова була проведена ревізія. В ході перевірки було виявлено, що в період з 01.01.201_ р. по 01.01.201_ р. у підприємства «Аскольд» виникла кредиторська заборгованість за розрахунками з постачальниками за надані товари у сумі 5743811,34 грн, а також заборгованість з оплати праці у сумі 215365,40 грн. Одночасно за вказаний період був тричі зроблений ремонт адміністративного корпусу, закуплено нову комп'ютерну техніку, оплачено за рахунок підприємства навчання дітей директора та головного бухгалтера у престижних зарубіжних навчальних закладах. По результатах перевірки було складено акт від 05.07.201_ р. за № 3948.

Для проведення судово-бухгалтерської експертизи у науково-дослідний інститут судових експертиз м. Харкова надійшли матеріали господарської справи № 65-218 (у тому числі і вищевказаний акт від 05.07.201_ р. за № 3948) при ухвалі судді господарського суду м. Харкова Харитоненко С. М.

На розв'язання експертизи поставлені такі питання:

1. Відповідність чинному законодавству фінансово-господарської діяльності підприємства «Аскольд».
2. Ступінь документального підтвердження висновків ревізії, оформлених актом від 05.07.201_ р. за № 3948

Для проведення дослідження експерту надані:

- Головна книга підприємства «Аскольд» за 201_ р.;
- виписки банку з поточного рахунка підприємства «Аскольд» за період з 01.01.201_ р. по 01.01.201_ р.;
- касова книга підприємства «Аскольд» за 201_ р.;
- бухгалтерські балансові рахунки «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», «Розрахунки за виплатами працівникам», «Розрахунки з бюджетом»;
- акт виконаних робіт;
- платіжні доручення;
- довідки про вартість виконаних робіт;

➤ прибуткові та видаткові касові ордери.

Завдання:

1. Визначити повноту наданих експерту документів на експертизу.
2. Який процесуальний документ необхідно скласти в даному випадку?
3. Який процесуальний документ складається за умови, якщо експерту відмовлено надати додаткові матеріали для експертизи (скласти)?

Ситуаційна задача 9.

Умова Бухгалтеру-експерту було доручено проведення судово-бухгалтерської експертизи грошових операцій ПОСП «Колос» за червень поточного року (постанова № 58 від 03.06.201_р.).

Перед експертом-бухгалтером поставлені наступні запитання:

1. Наявність порушень у веденні касових операцій ПОСП «Колос».
2. Наявність операцій, що суперечать чинному законодавству.
3. Наявність розбіжностей між даними бухгалтерського обліку (звіту касира) та даними інвентаризації.

Бухгалтеру-експерту були надані наступні документи:

- касова книга за червень поточного року;
- договір про матеріальну відповідальність касира;
- надана касиром розписка перед проведенням інвентаризації;
- акт інвентаризації грошових коштів ПОСП «Колос» № 6 від 01.06.201_р.

Виписка з касової книги ПОСП «Колос»:

станом на 01.06.201_р.

- залишок на початок дня 25 грн;
- надійшла виручка від реалізації помідорів кафе «Світлина» 150 грн. (прибутковий касовий ордер № 213-32);
- виданий аванс на відрядження 150 грн. (видатковий касовий ордер № 216-56);
- залишок на кінець дня 25 грн.;

станом на 02.06.201_р;

- залишок на початок дня 25 грн.;
- надійшла виручка від реалізації огірків їдальні «Дієтична» 130 грн.;

(прибутковий касовий ордер № 213-33);

- виданий аванс на відрядження 150 грн. (видатковий касовий ордер № 216-57);
- залишок на кінець дня 5 грн.;

станом на 03.06.201__р.

- залишок на початок дня 5 грн.;
- надійшла виручка від реалізації капусти їдальні «Дієтична» 160 грн.

(прибутковий касовий ордер № 213-34);

• виданий аванс на канцелярські потреби Клименко М. І. 140 грн. (видатковий касовий ордер № 216-58);

- залишок на кінець дня 25 грн.;

станом на 04.06.201_р.

- залишок на початок дня 25 грн.;
- повернуто аванс виданий на відрядження 150 грн. (прибутковий касовий ордер № 213-35)

• повернуто аванс виданий на канцелярські потреби 140 грн. (прибутковий касовий ордер № 213-36) ;

- залишок на момент інвентаризації 315 грн.

За даними акта інвентаризації грошових коштів на підприємстві ПОСП «Колос» № 6 від 01.06.201_р. у касі було виявлено 305 грн.

Завдання:

1. Які запитання мають бути поставлені експертом-бухгалтером в даному випадку?
2. Якими нормативними документами має керуватись експерт – бухгалтер?
3. Які методи використовувались експертом-бухгалтером під час проведення дослідження?

Ситуаційна задача 10.

Умова До державної експертної установи м. Києва для проведення судово-бухгалтерської експертизи надійшли матеріали кримінальної справи № 43/252 та документи підприємства «Київпастранс» при постанові слідчого прокуратури Кузьмич Т. Р. про призначення судово-бухгалтерської експертизи.

На вирішення експертизи поставлені питання:

1. Документального підтвердження фактів недостачі паливно-мастильних матеріалів на складі підприємства на суму 35 тис. грн.. станом на 03.08.201_р.?
2. Визначити коло осіб, відповідальних за недостачу паливно-мастильних матеріалів.
3. Відповідність сум списання паливно-мастильних матеріалів природному збитку встановленим нормам природного збитку.

Для проведення експертизи надані наступні документи підприємства «Київпастранс»:

- договори, укладені між підприємством-постачальником і підприємств-вом-споживачем, а також замовлення і специфікації, обумовлені з постачаль-ником;
- книги складського обліку;
- облікові регістри;
- баланс.

Завдання:

1. Визначити перелік необхідних додаткових документів для проведення судово-бухгалтерської експертизи, якщо підприємство «Київпастранс» веде виробничу діяльність.
2. Проаналізувати можливість надання висновку за умови додатково наданих експерту наступних документів:
 - норм витрат паливно-мастильних матеріалів;

- книг обліку придбання та видачі паливно-мастильних матеріалів;
- звітів матеріально відповідальних осіб;
- лімітно-забірних карток.

3. Визначити, за допомогою яких методів експертом проводиться дослідження.

4. Привести перелік нормативних документів, що регулюють проведення операцій з паливно-мастильними матеріалами і відображення їх в бухгалтерському обліку.

Ситуаційна задача 11.

Умова Для дослідження експертом-бухгалтером Мазуренко В. П. поставлене питання:

1. Правильності та в повноті обсягу віднесення сум ПДВ до податкового кредиту та податкових зобов'язань на підприємство «Пектораль» за III квартал 201_ р.

Для проведення дослідження судовому експерту надані такі документи:

- установчі документи підприємства «Пектораль»;
- копія свідоцтва державної реєстрації суб'єкта господарської діяльності;
- податкова декларація за III квартал 201_ р.;
- податкові накладні за III квартал 201_ р. згідно з переліком (перелік додається);
- книга купівлі, продажу товарів.

На клопотання експерта-бухгалтера від 24.11.201_ р. були надані також:

- копія свідоцтва реєстрації платника податку на додану вартість;
- податкові декларації за попередні два квартали.

Завдання:

1. Підготувати висновок судово-бухгалтерської експертизи, який впливає з проведеного дослідження.

До державної експертної установи для проведення судово-бухгалтерської експертизи надійшли матеріали кримінальної справи № 0015457 при постанові слідчого, в якій на вирішення експертизи поставлені такі питання:

4. Чи є доцільним та економічно обґрунтованим укладення ТОВ “Бімон” договору № 18 від 14.07.2011 з комерційною фірмою «Сатурн-К»?
5. Хто з посадових осіб ТОВ “Бімон” та в якій мірі є відповідальним за проведення господарських операцій?
6. Чи підтверджуються документально висновки ревізорів (акт перевірки № 3/1/74 від 22.03.2012) щодо донарахування ТОВ “Бімон” податку на прибуток в сумі 60 тис. грн за 2011 рік?

Завдання:

3. Визначити, які з питань відносяться до компетенції експерта-бухгалтера. Пояснити чому.
4. За питаннями, поставленими у межах компетенції експерта-бухгалтера, визначити, які об’єкти необхідно дослідити.

Ситуаційна задача 12.

Умова Згідно з актом перевірки № 18 від 11.01.2012, складеним ревізорами ДФІ у Подільському районі м. Києва, підприємству “Цитрон” донараховано податку з доходів громадян у сумі 4000 грн за 2010 рік, внесків до Пенсійного фонду України – у розмірі 5000 грн за цей же період.

На вирішення судово-бухгалтерської експертизи поставлені такі питання:

Чи підтверджуються документально висновки акта перевірки № 18 від 11.01.2012 щодо донарахувань за 2010 рік податку з доходів фізичних осіб в сумі 4000 грн. та внесків до Пенсійного фонду України – 5000 грн?

На дослідження надані відомості нарахування заробітної плати по підприємству “Цитрон” за 2010-2011 рр.

Завдання:

1. Визначити, чи можливо за наданими на дослідження документами відповісти на поставлене слідчим запитання.
2. У разі необхідності скласти перелік документів, необхідних для вирішення поставленого питання, та оформити клопотання про надання додаткових документів.

Індивідуальні завдання

Робочою програмою дисципліни “Судово-бухгалтерська експертиза” передбачено виконання на вибір студентами денної форм навчання індивідуальної пошуково-аналітичної і наукової роботи у письмовій формі з презентацією й обговоренням її основних результатів за допомогою засобів програмного продукту Power Point. Цей вид самостійної роботи виконується у межах тематики дисципліни, містить елементи наукового дослідження й зорієнтований на

розвиток аналітичного мислення, стимулювання творчого підходу до вирішення проблемних завдань студентами, набуття навиків роботи зі спеціальною фаховою літературою, вмінь формулювати й аргументувати власну думку, робити висновки.

Конкретні спрямування індивідуальної науково-аналітичної роботи необхідно попередньо узгоджувати з викладачем і затверджувати на підставі заяви студента. Зокрема, це може бути реферат, аналітичний огляд літератури, есе, участь у наукових студентських конференціях, семінарах, круглих столах з виконанням дослідницької роботи і написанням тез доповідей, підготовкою наукових публікацій.

Таблиця

Види індивідуальних завдань *	
1. Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій за заданою тематикою	5
2. Написання реферату	5
3. Написання есе	5
4. Аналітичний звіт власних наукових досліджень за відповідною тематикою	5
5. Пошук, підбір та огляд джерел за заданою тематикою	5
6. Підготовка презентації за заданою тематикою	5
7. Виконання завдань в рамках дослідницьких проектів кафедри (факультету)	5
8. Переклад літературних джерел англomовного походження за заданою проблематикою	5
9. Аналіз конкретної виробничої ситуації та підготовка аналітичної записки (Case study)	5
10. Участь у наукових студентських конференціях і семінарах	5
11. Підготовка наукових публікацій	5
<i>Усього балів за виконання індивідуальних завдань</i>	10

* За рішенням кафедри студентам, які брали участь у позанавчальній науковій діяльності — участь у конференції, підготовці наукових публікацій тощо — можуть присуджуватись додаткові бали за поточну успішність, але не більше 10 балів.

Види можливих індивідуальних завдань і максимальна кількість балів за їх виконання подано у таблиці. Студент повинен обрати завдання з розрахунку, що **максимальна кількість балів за цей блок робіт не може перевищувати 10.**

Вимоги до виконання індивідуальної

пошуково-аналітичної та наукової роботи

Завдання виконується в письмовому вигляді на аркушах паперу формату А4, шрифт Times New Roman, 14, інтервал 1,5, поля: ліве 2,5 см, праве 1,5 см, верхнє і нижнє по 2 см. Нумерація сторінок проставляється у правому верхньому куті. Обсяг роботи 3-20 сторінок (залежно від виду і форми виконання завдання). Титульна сторінка повинна містити назви МОНМСУ, університету, факультету, кафедри, назву науки (дисципліни), обрану форму роботи та її тему, ПІБ студента, спеціальність, курс, група, посада, ПІБ викладача. Основна частина роботи складається зі змісту (плану), вступу, розділів (параграфів), висновків. Обов'язково наводиться список використаних джерел, а в додатках – ксерокопії опрацьованих публікацій. Посилання на літературу по тексту обов'язкове. До роботи додається диск з файлом презентації результатів дослідження у Power Point.

Перелік тем презентацій з дисципліни «Судово-бухгалтерська експертиза»

1. Роль та функції правоохоронних органів при здійсненні економічного контролю.
2. Діяльність органів досудового слідства.
3. Система доказів у правоохоронній діяльності. Вилучення документів та особливості оформлення цих дій правоохоронними органами.
4. Особливості проведення ревізії за вимогами правоохоронних органів.

5. Взаємодія ревізора та слідчого під час проведення контрольних заходів за запитом правоохоронних органів. Вивчення матеріалів ревізії слідчим.
6. Поняття і сутність судових експертиз та їх зв'язок з правоохоронною діяльністю.
7. Сутність судово-бухгалтерської експертизи її зміст та завдання.
8. Різниця між судово-бухгалтерською експертизою та судовою бухгалтерією.
9. Зв'язок судово-бухгалтерської експертизи з юридичною практикою.
10. Історичні аспекти розвитку судово-бухгалтерської експертизи.
11. Нормативно-правове забезпечення судово-експертної діяльності в Україні. Система прав, обов'язків та види відповідальності судового експерта.
12. Загальна організація судово-експертної діяльності в Україні.
13. Порядок атестації судових експертів та основні кваліфікаційні вимоги до них.
14. Інформаційне забезпечення судово-бухгалтерської експертизи.
15. Застосування автоматизованої системи обробки інформації в процесі судово-бухгалтерської експертизи.
16. Умови, терміни і порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи.
17. Зміст, структура постанови (ухвали) про призначення судово-бухгалтерської експертизи та документи (джерела доказів), які додають до постанови (ухвали).
18. Права обвинувачуваного в разі призначення та провадження судово-бухгалтерської експертизи.
19. Взаємодія судового експерта-бухгалтера і слідчого (суду) при розкритті господарських правопорушень. Допит експерта-бухгалтера на стадії досудового та судового слідства.
20. Планування процесу судово-бухгалтерської експертизи.
21. Методика проведення судово-бухгалтерської експертизи на стадії досудового слідства.
22. Організація проведення судово-бухгалтерської експертизи в експертних установах.
23. Особливості організації проведення судово-бухгалтерської експертизи у суді.
24. Особливості проведення судово-бухгалтерської експертизи в господарському суді.

25. Призначення і проведення судово-бухгалтерської експертизи по цивільним справам.
26. Методика експертного дослідження в кримінальних справах про розкрадання та зловживання грошовими коштами.
27. Розкрадання грошових коштів шляхом їх часткового або повного не оприбуткування в касі підприємства та встановлення зловживань при дослідженні банківських операцій.
28. Методика експертного дослідження стану і операцій на рахунках у банках.
29. Механізми легалізації та використання грошових коштів, одержаних злочинним шляхом.
30. Особливості встановлення фактів та експертне дослідження розкрадання грошових коштів, призначених для виплати заробітної плати.
31. Методика судово-бухгалтерської експертизи операцій з розрахунків з персоналом.
32. Методика судово-бухгалтерської експертизи правопорушень, пов'язаних із ухиленнями від сплати податків.
33. Структура та методика складання висновку експерта-бухгалтера.
34. Процесуальна оцінка висновку судово-бухгалтерської експертизи слідчим (судом).
35. Особливості складання висновку експерта-бухгалтера в суді.
36. Виявлення та усунення обставин, що сприяють скоєнню правопорушень у провадженні судово-бухгалтерської експертизи.
37. Застосування автоматизованої системи обробки інформації в судово-бухгалтерській експертизі.
38. Зарубіжний досвід організації судово-бухгалтерської експертизи.

**ПОТОЧНИЙ І ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ “СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКА
ЕКСПЕРТИЗА ”**

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ (ФОРМА НАВЧАННЯ: ДЕННА)

Об'єктами контролю є:

1. Виконання завдань та відповіді на практичних(семінарських) заняттях.
2. Виконання завдань для самостійної та індивідуальної роботи.

3. Виконання модульних контрольних робіт.

Поточний і підсумковий контроль та оцінювання знань студентів з дисципліни “Судово-бухгалтерська експертиза ” здійснюється відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету. Чинний в Університеті Порядок оцінювання знань студентів зорієнтований на удосконалення технології оцінювання та адаптацію її до загальноєвропейських вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (далі – ECTS).

Об’єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю.

Оцінювання знань студентів з дисципліни “Судово-бухгалтерська експертиза” здійснюється у формі заліку на основі результатів поточного контролю.

Порядок поточного контролю та оцінювання знань студентів

Об’єктом поточного оцінювання є знання окремих складових робочої програми дисципліни “Судово-бухгалтерська експертиза”, зокрема:

1. Виконання практичних завдань та відповіді на семінарських заняттях – максимальна кількість балів – 50.
2. Виконання модульних контрольних робіт - максимальна кількість балів – 10.
3. Виконання вибіркового індивідуального завдання (не більше 2-х завдань) – максимальна кількість балів – 10.

Оцінка виконання завдань та відповідей на семінарських і практичних заняттях

Оцінці підлягають активність роботи студента протягом семестру при обговоренні питань по темах лекції, рівень знань, продемонстрованих у відповідях на практичних заняттях та своєчасність і якість вирішення практичних завдань. Практичні завдання, запропоновані викладачем для вирішення на практичних

заняттях, мають бути належним чином оформлені на стандартних скріплених аркушах паперу (А4).

Загальна кількість балів за поточну успішність студентів з вивчення дисципліни «Судово-бухгалтерська експертиза» (100 балів) розподіляється таким чином:

- виконання самостійних робіт (домашніх завдань і письмових робіт) та відповіді на семінарських (практичних) заняттях; – **50 балів**;
- виконання модульних контрольних робіт – **10 балів**;
- виконання індивідуальних завдань (не більше 2-х завдань упродовж семестру) – **10 балів**;
- робота на іспиті - **30 балів**.

Загальна кількість практичних занять за навчальними планом – 10 у тому числі :

- 10 занять – проведення семінарських занять за темами курсу; проведення практичних занять за темами курсу;
- модульні контрольні роботи (оцінюються окремо);

Семінарські та практичні заняття оцінюються за такою максимальною кількістю балів:

№ заняття	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
№ теми	1	2	3	4	4	5	6	6	6	7
Максимальна кількість балів	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5

Проміжний контроль у формі модулів здійснюється згідно з установленим в університеті порядком

Два модульних завдання підготовлено на основі навчальної програми дисципліни «Судово-бухгалтерська експертиза».

Після вивчення теоретичного й практичного матеріалу з дисципліни за темами №№ 1—4 студенти виконують контрольну роботу Модуль № 1, а контрольну роботу Модуль № 2 — після вивчення теоретичного й практичного матеріалу за темами №№ 5—7 у формі контрольних робіт за варіантами.

Кожне завдання модульного контролю № 1 (контрольна робота) містить 30 тестових завдань. Завдання модульного контролю № 2 містить 30 тестів

Перевірку та оцінку контрольних робіт, виконаних студентами, проводять керівник курсу і викладач, який веде практичні заняття з дисципліни. Контрольні роботи зберігаються на кафедрі до закінчення навчального семестру і поверненню студентам не підлягають.

Загальна оцінка модульного контролю проводиться відповідно до порядку, встановленого кафедрою, і входить складовою частиною в підсумкову оцінку поточного контролю. Об'єктами контролю заочної форми навчання є :

- виконання самостійних письмових робіт та відповіді на семінарських (практичних) заняттях – максимальна кількість балів - 50 ;
- виконання 2-х модульних контрольних робіт – максимальна кількість балів -10;
- виконання залікових індивідуальних тестових завдань – максимальна кількість балів – 10.
- підсумковий контроль (залік) – максимальна кількість балів – 30.

Загальна максимальна кількість балів – 100.

Підсумковий контроль у формі тестів здійснюється згідно з установленим в університеті порядком

Глосарій

➤ **Адміністративна відповідальність** настає у тих випадках, коли правопорушення не тягнуть за собою відповідно до чинного законодавства кримінальної відповідальності.

➤ **Акт** — 1) документ (рішення, постанова тощо), який має юридичне значення чи закріплює юридичний факт; акти поділяють на нормативні, які встановлюють загальні правила поведінки-норми права, та індивідуальні, за допомогою яких норми права застосовують до конкретних випадків; 2) вчинок.

➤ **Атестація судового експерта** — забезпечення належного професійного рівня керівних працівників та фахівців, які залучаються до проведення судових експертиз або беруть участь у розробках теоретичної та методичної бази судової експертизи; залежно від спеціалізації і рівня підготовки їм присвоюється кваліфікація судового експерта з дозволом проведення певного виду експертиз і кваліфікаційний клас.

➤ **Вирок суду** — акт правосуддя, яким вирішуються питання винності або невинності підсудного і про застосування або не застосування до нього покарання.

➤ **Відшкодування шкоди** — система прийомів, направлених на арешт та опис майна винних осіб, пред'явлення позову особам, які притягнені до матеріальної відповідальності, з метою відшкодування винними шкоди.

➤ **Головне завдання контролю** — забезпечення законності виконання операцій, збереження коштів та цінностей.

➤ **Громадянський відповідач** — підприємства та організації, які в силу закону несуть матеріальну відповідальність за шкоду, завдану злочинними діями обвинувачуваного.

➤ **Громадянський позивач** — громадянин, підприємство чи організація, які зазнали матеріальної шкоди від злочину і пред'явили вимоги щодо відшкодування збитків.

➤ **Дізнання** — застосування оперативно-пошукових методів з метою виявлення ознак злочину і осіб, які його вчинили.

➤ **Доброякісний документ** — це документ, що за формою і створенням відповідає правилам, які закріплені в законодавстві, і правильно відображує проведену господарську операцію.

➤ **Додаткова експертиза** — експертиза, яка проводиться в разі суттєвої зміни попередніх обставин виконання проектів на час проведення експертизи, етапів робіт та на вимогу замовника експертизи. Додаткова експертиза призначається після розгляду судом (слідчим) висновку первинної експертизи, коли з'ясується, що усунути неповноту або неясність висновку шляхом допиту експерта неможливо.

➤ **Доказами** в кримінальній справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий (суд) встановлюють наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

➤ **Документи** є джерелами доказів, якщо в них викладені або засвідчені обставини, які мають значення для справи. Якщо документи були засобами

здійснення злочину або зберегли на собі сліди злочинів, то вони є речовими доказами.

➤ **Економічний зміст судово-бухгалтерської експертизи** полягає у реалізації системи знань у галузі бухгалтерського обліку, фінансів, аудиту, ревізії, економічному аналізі тощо.

➤ **Економічні правопорушення** — це протиправна діяльність, що охоплює різні сторони зловживань державною й економічною владою, зазіхає на порядок управління фінансово-господарською діяльністю, завдає істотної шкоди діяльності з використанням службового становища як фізичними, так і юридичними особами, з метою незаконного привласнення доходів.

➤ **Експерт** — фахівець, який здійснює експертизу.

➤ **Експерт-бухгалтер** — це високоосвітчений спеціаліст у галузі бухгалтерського обліку, аналізу, контролю господарської діяльності, обов'язком якого є дослідження правильності відображення господарської діяльності підприємства у документах бухгалтерського обліку під час розслідування та розгляду кримінальних і цивільних справ.

➤ **Експертиза** — це дослідження будь-якого питання обізнаною особою-експертом (від лат. *expertus* — досвідчений).

➤ **Експертне дослідження** — дослідження в рамках кримінального або цивільного процесу. Як своєрідна галузь пізнання, підпорядковується закономірностям будь-якого пізнання і базується на загальних методологічних положеннях, які забезпечують встановлення об'єктивної істини щодо кожної кримінальної чи цивільної справи.

➤ **Загальнонаукові методи** є сукупністю принципів і категорій матеріалістичної діалектики та загальнонаукової теорії пізнання. Вони базуються на використанні таких прийомів, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування і конкретизація, аналогія і моделювання, системний і функціонально-вартісний аналіз.

➤ **Злочин** — передбачене кримінальним законодавством суспільно небезпечне діяння (дія або бездія), яке зазіхає на суспільний лад України, її політичну та економічну систему, власність, особистість, політичні, трудові, майнові та інші права і свободи громадян.

➤ **Інформаційне забезпечення експертизи** являє собою сукупність відомостей, які характеризують фактичний стан об'єкта дослідження та його законодавчо-нормативне, нормативно-правове забезпечення, що регламентує процес проведення судово-бухгалтерської експертизи.

➤ **Касаційна скарга** — скарга, яка подана учасниками процесу до касаційної інстанції (вищого суду) на вирок, який ще не вступив у законну силу.

➤ **Класифікація** — система супідрядних понять (класів, об'єктів, явищ), складена з урахуванням їх спільних ознак і закономірних зв'язків між ними.

➤ **Комерційна таємниця** — навмисно прихована економічна зацікавленість та інформація про різні сторони фінансово-господарської, виробничої і науково-технічної діяльності підприємства, охорона якого зумовлена інтересами конкуренції і можливої загрози економічній безпеці суб'єкта підприємницької діяльності.

➤ **Комісійна експертиза** призначається у випадках, коли є потреба провести дослідження за участю декількох експертів — фахівців у одній галузі знань. У разі призначення для проведення експертизи двох чи більше експертів одного фаху одному з них керівник експертної установи (структурного підрозділу) надає право координувати діяльність інших експертів, розробляти спільний план досліджень, керувати нарадою експертів.

➤ **Комплексна експертиза** призначається у випадках, коли необхідно провести дослідження за участю декількох експертів, які є фахівцями у різних галузях знань. Комісія експертів може бути створена судом чи за його рішенням керівником судово-експертної установи.

➤ **Контроль** — це система спостереження перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням, встановлення результатів управлінського впливу на керований об'єкт за допомогою виявлення відхилень, допущених у ході виконання цих рішень.

➤ **Контроль як функція управління** — це система спостереження і перевірки процесу функціонування відповідного об'єкта для встановлення відхилення його від заданих параметрів.

➤ **Метод** — 1) спосіб пізнання, дослідження об'єктів, явищ; 2) прийом, спосіб або характер діяльності.

➤ **Методологія** — сукупність методів, що використовуються у певній галузі науки або досліджень.

➤ **Методом судово-бухгалтерської експертизи** — є сукупність методичних прийомів, способів, які застосовуються експертом-бухгалтером під час дослідження документів та інших матеріалів, наданих йому слідчим або судом.

➤ **Метою проведення атестації судових експертів** є забезпечення належного професійного рівня фахівців, які проводять цю атестацію за відповідними спеціальностями.

➤ **Недоброякісний документ** — це документ, який не відповідає вимогам законодавства, неправильно оформлений, не відбиває дійсно зроблену господарську операцію або відображає її в перекрученому вигляді.

➤ **Обвинувачуваний** — особа, по відношенню до якої у встановленому порядку видана постанова про притягнення її як обвинувачуваної. Після передання суду обвинувачуваний називається підсудним.

➤ **Об'єкт** — 1) предмет, на який спрямована певна діяльність; 2) підприємство, установа, а також все те, що є місцем деякої діяльності.

➤ **Об'єкти судово-бухгалтерської експертизи** — вся документація, в якій із застосуванням грошових та натуральних вимірників відображається фінансово-господарська діяльність суб'єкта, тобто крім первинних документів до бухгалтерського обліку відносяться також бухгалтерські регістри, фінансова звітність, розпорядчі документи та інші документи, що регламентують діяльність суб'єкта.

➤ **Обстеження** — це метод фактичного контролю, який здійснюється на місці шляхом аналізу зведених документів, фінансової, статистичної звітності, особистого досвіду, експертної оцінки.

➤ **Однопредметною** є експертиза, під час проведення якої досліджують один вид діяльності (бухгалтерської, медичної), тому в ній беруть участь експерти однієї спеціальності (бухгалтери, лікарі).

➤ **Окрема ухвала (положення) суду** — рішення, яким суд звертає увагу державних органів, громадських організацій або посадових осіб на встановлені по справі факти порушення закону, причини та умови, які сприяли скоєнню злочину, і вимагає вжиття відповідних заходів.

➤ **Органами дізнання** є:

- ❖ міліція;
- ❖ органи служби безпеки;
- ❖ командири військових частин та об'єднань;
- ❖ начальники виправно-трудових установ;
- ❖ органи пожежного нагляду;
- ❖ органи прикордонної охорони;
- ❖ капітани морських суден, що перебувають у далекому плаванні.

Дізнання по деяких справах про злочини, визначених законом, являє собою початковий етап розслідування, за яким воно продовжується у вигляді попереднього слідства, яке може проводитись слідчими прокуратури, слідчими органів служби безпеки, а також слідчими органів внутрішніх справ.

➤ **Організація** (від франц. Organisation) — це побудова, впорядкування певного процесу, явища тощо.

➤ **Організація інформаційного забезпечення судово-бухгалтерської експертизи** являє собою збір, обробку і накопичення інформації про

фінансово-господарську діяльність підприємства, на якому проводиться експертиза.

➤ **Основна експертиза** — це експертиза, яка повністю вирішує всі завдання, поставлені перед нею відносно справи, що розслідується.

➤ **Первинна експертиза** — це експертиза, під час проведення якої об'єкт досліджується вперше. Проведення первинної експертизи передбачає виконання всіх потрібних заходів для підготовки та прийняття рішень щодо об'єкта експертизи. Первинна експертиза є основним видом експертизи.

➤ **Підозрюваний** — 1) особа, затримана за підозрою у скоєнні злочину;
—2) особа, до якої вжито запобіжний захід до винесення постанови про притягнення її як обвинувачуваної.

➤ **Планування проведення судово-бухгалтерської експертизи** передбачає: розподіл обов'язків серед експертів таким чином, щоб вони відповідали їхній кваліфікації та досвіду для досягнення необхідних результатів.

➤ **Повідомлення про неможливість дати висновок** складається у випадках, коли поставлені перед експертом питання виходять за межі його компетенції або якщо надані експерту матеріали є недостатніми для дачі висновку. В повідомленні наводиться обґрунтування неможливості надати висновок.

➤ **Повторна експертиза** призначається в разі порушення встановлених вимог і правил під час проведення первинної експертизи на вимогу замовника експертизи за наявності його обґрунтованих претензій до висновку первинної експертизи, а саме: коли є сумніви у правильності

висновку експерта, пов'язані з його недостатньою обґрунтованістю, або з тим, що висновки експертизи суперечать іншим матеріалам справи, а також за наявності істотного порушення процесуальних норм, які регламентують порядок призначення і проведення експертизи.

➤ **Позов** — звернення до суду (господарського суду) щодо захисту порушеного або суперечного права, яке охороняється законом. Основою позову є факти, з яких позивач (особа, яка звернулася до суду) виводить свої вимоги до відповідача (особі, яка притягнена до відповідальності згідно з позовом). Позов пред'являється у письмовій формі у вигляді заяви з конкретизацією його основи і доказів, предмета і суми позову, переліку документів, які додаються до позову.

➤ **Позовна заява** — письмова вимога до відповідача, тобто до особи або групи осіб (фізичні особи) або до установи, підприємства, організації (юридичні особи). Складається за встановленою формою і включає: точне найменування фізичної (юридичної) особи, яка висуває позовні вимоги, і особи, яка притягується до відповіді, адреса позивача і відповідача, ціна позову, викладених обставин, що лежать в основі позову.

➤ **Поняті** — особи, не зацікавлені у справі. Запрошення понятих має на меті створення необхідних умов для найбільш об'єктивного та правильного виконання деяких слідчих дій, таких як: проведення обшуку, вилучення, огляд, пред'явлення осіб і предметів для впізнання, відтворення обстановки і обставин події, опису майна.

➤ **Посадовий злочин** — порушення посадовою особою обумовлених його службовим положенням обов'язків, що завдало суттєвої шкоди державним або суспільним інтересам або охоронюваними законом правами та інтересами окремих громадян.

➤ **Постанова** — рішення органів дізнання, слідчого і прокурора, а також рішення, яке винесено суддею особисто.

➤ **Постанова слідчого (судді) або ухвала суду** є передбачений законом процесуальний документ про призначення судової експертизи, складений уповноваженою на те особою (органом).

➤ **Потерпілий** — особа, якій злочином завдано моральної, фізичної або майнової шкоди.

➤ **Предметом судово-бухгалтерської експертизи** є господарські операції, відображені в бухгалтерських документах і звітності, що стали об'єктом дослідження та судового розгляду, необхідних для вирішення питань експертом-бухгалтером, що виникають в судово-слідчій практиці.

➤ **Призначення судово-бухгалтерської експертизи** в правоохоронній діяльності є процесуальною дією, яка має забезпечити додержання прав обвинувачуваного у встановленні істини.

➤ **Прийом** — це окрема дія, рух, спосіб у здійсненні чого-небудь, наприклад візуальний огляд, арифметичні дії та ін.

➤ **Прокуратура** — згідно зі ст. 121 Конституції України являє собою єдину систему, на яку покладено:

- 1) підтримка державного обвинувачення у суді;
- 2) представництво громадянина або держави у суді у випадках, визначених законом;
- 3) нагляд за дотриманням законів органами, які проводять оперативно-пошукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

4) нагляд за дотриманням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, а також під час застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

➤ **Протокол** — документ про зміст і результати слідчих і судових дій, який обов'язково складається під час їх проведення. Протоколами закріплюються зібрані у процесі попереднього розслідування і судового слідства фактичні дані, за допомогою яких органи дізнання, слідчий, прокурор і суд встановлюють наявність або відсутність складу злочину, винність особи, яка його скоїла, та всі інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи.

➤ **Процедура** — офіційно встановлений порядок дій.

➤ **Процес судово-бухгалтерської експертизи** являє собою системне дослідження господарських процесів, в яких виникли конфліктні ситуації в правовідносинах з метою встановлення доказів істини для правового регулювання їх.

➤ **Процесуально-правовий зміст експертизи** полягає в розгляді її як процесу, керованого системою правил, закріплених законодавчо.

➤ **Ревізія** — це метод документального контролю фінансово-господарської діяльності підприємства за виконанням законодавства з фінансових питань, достовірністю обліку і звітності, спосіб документального виявлення нестач, розтрат, привласнення коштів і матеріальних цінностей, попередження фінансових зловживань.

➤ **Ревізія, що проводиться з ініціативи органів дізнання та попереднього слідства** — це спосіб збору доказів шляхом використання спеціальних знань з бухгалтерського обліку, контролю та аналізу господарської діяльності.

➤ **Ревізор** — 1) особа, уповноважена провести ревізію; 2) особа, яка забезпечує діяльність підприємства (установи тощо).

➤ **Розкрадання** — незаконне навмисне поводження з корисливою метою з чужим майном у своє володіння або розпорядження їм у своїх інтересах або в інтересах інших осіб.

➤ **Свідок** — будь-яка особа, яка володіє свідченнями про обставини, які відносяться до справи і мають значення для правильного його вирішення.

➤ **Службова підробка** — внесення посадовою особою в офіційні документи завідомо хибних свідчень, складання і видача завідомо неправильних документів.

➤ **Спосіб** розуміється як дія або система дій, застосованих під час здійснення якої-небудь роботи.

➤ **Стадія** — 1) період;
—2) ступінь розвитку чого-небудь;
—3) фаза розвитку.

➤ **Структура** — взаємне розташування, зв'язок складових частин:
—1) будова чого-небудь;
—2) обладнання;
—3) лад;
—4) устрій.

➤ **Суд** — орган влади, який здійснює у порядку, встановленому законом, правосуддя від імені держави. Суд наділений владними повноваженнями, мета яких — відновлення порушеного права і справедливості шляхом застосування заходів державного присудження до осіб, котрі зазіхають на інтереси, що охороняються законом. Кожний суд займає своє місце в системі правосуддя, яка побудована таким чином, що дає право сторонам оскаржити рішення, вирок або ухвалу даного суду у вищій інстанції суду. Суд першої інстанції — це той судовий орган, який безпосередньо розглядає по суті кримінальну або цивільну справу.

➤ **Судова експертиза** — це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, попереднього слідства чи суду.

➤ **Судово-бухгалтерська експертиза** — це дослідження експерта у галузі економіки і бухгалтерського обліку матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, попереднього слідства чи суду з метою надання висновку стосовно кола питань, поставлених правоохоронними органами.

➤ **Технологія судово-бухгалтерського експертного дослідження** — це сукупність прийомів дослідження (організаційних, методичних, технічних), які систематизовані в певній послідовності та застосовуються на всіх трьох стадіях дослідження.

➤ **Ухвала** — всі рішення, крім вироку, винесені судом першої інстанції у судових засіданнях.

➤ **Фактографічна інформація** — сукупність даних економічного характеру про факти, що дійсно відбулися у виробничій фінансово-господарській діяльності підприємства і відображені у первинних документах бухгалтерського обліку, облікових регістрах бухгалтерського, оперативного і статистичного обліку, а також у звітності про діяльність підприємства.

➤ **Фінансовий контроль** — вид контролю, що включає підготовку фінансової звітності, розробку бюджетів для підрозділів і контроль за фінансовим станом підприємства (компанії) у цілому .

➤ **Форма** — 1) структура, система організації чого-небудь;
—2) встановлений взірець, шаблон; 3) зовнішній вигляд.

➤ **Функція** — 1) обов'язок;
—2) коло діяльності;
—3) призначення, роль.

➤ **Халатність** — невиконання або неналежне виконання посадовою особою своїх службових обов'язків унаслідок недбалого чи неякісного відношення до них, яке завдало суттєвої шкоди державним або суспільним інтересам або охоронюваним законом правам та інтересам громадян.

➤ **Частково наукові методи дослідження** — методи, розроблені на основі досягнень економічних і юридичних наук, досвіду слідчої, контрольно-ревізійної та судово-експертної практики. До них відносяться такі прийоми: розрахунково-аналітичні, документальні, органолептичні, узагальнення, оцінки і реалізації результатів експертиз.

➤ **Юридична особа** — організація, яка володіє відокремленим майном, може від свого імені придбавати майнові та немайнові права і нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді.

Рекомендована література

Основна

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (із змінами).
2. Бюджетний кодекс України: закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (із змінами).
3. Господарський кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами).
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України від 07.12.1984 № 8073-X (із змінами).
5. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III (із змінами і доповненнями).
6. Кримінально-процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (із змінами та доповненнями).
7. Податковий кодекс України: закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами).
8. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 435-IV (із змінами).
9. Про судову експертизу: закон України від 25.02.1994 р. № 4038 - XII (із змінами та доповненнями).
10. Положення про Координаційну раду з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.1994 р. № 778 (із змінами та доповненнями).
11. Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів. Затверджено наказом Міністерства юстиції України 09.08.2005 р. № 86/5 (із змінами та доповненнями).
12. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.1999 р. №996 XIV (із змінами і доповненнями).

13. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. Затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (із змінами та доповненнями).
14. Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах. Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 12.12.2011 р. № 3505/5.
15. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : закон України від 16.10.2012 N 5463-VI.
16. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 № 2135-XII (із змінами і доповненнями).
17. Про Положення про Державну фінансову інспекцію України: указ Президента України від 23.04.2011 № 499/2011.
18. Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 № 116 (із змінами).
19. Про затвердження Порядку планування контрольної-ревізійної роботи Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами: постанова Кабінету Міністрів України від 08.08.2001 № 955 (із змінами).
20. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами: постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2006 № 550 (із змінами).
21. Про Інструкцію по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків: наказ Міністерства фінансів України від 11.08.1994 № 69 (із змінами).
22. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення інспектування органами Державної фінансової інспекції України : наказ Державної фінансової інспекції України від 14.12.2011 № 90.

23. Про затвердження Стандартів державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна: наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 09.08.2002 № 168 (із змінами).
24. Базась М. Ф. Теоретико-методологічні засади судово-бухгалтерської експертизи: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2007. – 488 с.
25. Волкова І. А. Судово-бухгалтерська експертиза Навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / І. А. Волкова -К.: Центр учбової літератури, 2009. - 84 с.
26. Гуцаленко Л.В., Михальчишина Л.Г., Сидорчук В.М., Пентюк І.К. Судово-бухгалтерська експертиза: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. –352 с.
27. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрій. – К.: ЦУЛ, 2009. – 424 с.
28. Дікань Л. В. Контроль і ревізія. Навчальний посібник. / Л. В. Дікань, Н. Ф. Чечетова, Н. В. Синюгіна. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2009. – 256 с.
29. Дікань Л. В. Фінансово-господарський контроль: навч. посіб. / Л. В. Дікань. – К.: Знання, 2010. – 395 с.
30. Дондик Н.Я., Дондик Г.П. Судова бухгалтерія Навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н.Я.Дондик, Г.П.Дондик—К.: Центр учбової літератури, 2011. – 208 с.
31. Духновська Л. М. Судово-бухгалтерська експертиза: навч. посіб. / Л. М. Духновська; Нац. ун-т харч. технологій. – К.: ДПШАЙ, 2011. – 177 с.
32. Ковальова О. В. Судово-бухгалтерська експертиза: навч. посіб. / О. В. Ковальова, О. В. Бардаков. М-во аграр. політики та продовольства України, Харьк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х., 2012. – 221 с.
33. Судова бухгалтерська експертиза: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ За редакцією д. е. н. М. Д. Корінька. – Київ, Видавництво ТОВ «Типографія «Клякса», 2012р.- 432 с.

ДОДАТКОВА

1. Про аудиторську діяльність: закон України від 22.04.1993 № 3125-XII (у редакції закону України від 14.09.2006 № 140-XV).
2. Стандарт державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна – 9 «Взаємодія з правоохоронними органами». Затверджено наказом Головкиру України від 12.12.2011 р. №1431/20169 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України від 28.07.2004 р. № 940/9539).
3. Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей: закон України від 06.06.1995 № 217/95-ВР (із змінами).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення правового захисту громадян та запровадження механізмів реалізації конституційних прав громадян на підприємницьку діяльність, особисту недоторканність, безпеку, повагу до гідності особи, правову допомогу, захист): закон України від 12.01.2005 № 2322-IV.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності: закон України від 04.11.2011 № 4014-VI.
6. Про затвердження Порядку опечатування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами кас, касових приміщень, складів та архівів: постанова Кабінету Міністрів України від 26.07.2006 № 1028 (із змінами).
7. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерай, М. М. Коцупатрий – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 424 с.
8. Россинская Е.Р., Эриашвили Н. Д. Судебно-бухгалтерская экспертиза: Учеб. пособие для студентов вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 351 с.

9. Шарманська В. М., Шарманська С. О., Головка І. В. Судова бухгалтерія: навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 454 с.
10. Швець В.Є. Основи бухгалтерського обліку та судово-бухгалтерської експертизи: Підручник. – К.: Каравела, 2008. – 240 с.
11. Шелехов А. О. Судова бухгалтерія: навч. посіб. / А. О. Шелехов, В. А. Некрасов, Л. І. Аркуша, Р. В. Мукоїда; Одес. держ. ун-т внутр. справ, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Вид. 2-ге, доповн. І переробл. – О.: Юрид. л-ра, 2011. – 584 с.
12. Васильєва В.Г., Татаренко Н.М. «Особливості нормативно-правового забезпечення судово-бухгалтерської експертизи та проблеми її організації// Економічний простір. – 2011. - № 53. – с. 67-75 .
13. Гуріна, Д. Експертна профілактика у судово-бухгалтерських дослідженнях// Підприємництво, господарство і право. – 2009. - № 7. - С. 149-151.
14. Живко З. Б. Судова бухгалтерія: навч. посіб. / З. Б. Живко, Л. А. Беляєва, Л. Л. Осипчук, О. В. Ферітовський, В. А. Фурса, О. Й. Хомин: Львів. держ. Ун-т внутр. справ. – Л., 2010. – 468 с.
15. Капустник К.В., Губанова І.В. «Інформаційне забезпечення судово-економічних експертиз»//Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2009. - № 9 . – с. 462-465.
16. Колісник О. П. Теоретичні основи судово-бухгалтерської експертизи//Фінанси, облік і аудит. – 2009. - № 14. – С. 256-263.
17. Міністерство внутрішніх справ // Електронний ресурс www.mvs.gov.ua/

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
2. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>
3. www.mvs.gov.ua/

ДОДАТКИ

Додаток 1

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5
ЗАРЕЄСТРОВАНО
в Міністерстві юстиції України
3 листопада 1998 р.
за № 705/3145

ІНСТРУКЦІЯ

про призначення та проведення судових експертиз

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Порядок призначення судової експертизи (далі — експертиза) у науково-дослідних судово-експертних установах Міністерства юстиції України (далі — експертні установи), обов'язки, права та відповідальність судового експерта (далі — експерт), організація проведення експертиз та оформлення їх результатів визначаються Законом України «Про судову експертизу», Кримінально-процесуальним, Цивільним процесуальним та Господарським процесуальним кодексами України, цією Інструкцією та іншими нормативно-правовими актами з питань судової експертизи.

2. Основними видами експертиз, які проводяться в експертних установах, є:

2.1. Криміналістична: почеркознавча; авторознавча; технічна експертиза документів; фототехнічна; технічна експертиза матеріалів і засобів відеозвукозапису; портретна; трасологічна (крім досліджень слідів пошкодження одягу, пов'язаних з одночасним спричиненням тілесних ушкоджень, які проводяться в бюро судово-медичної експертизи); балістична; вибухових пристроїв; вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу); матеріалів і речовин (волокон і волокнистих матеріалів; лакофарбових матеріалів і покриттів; нафтопродуктів і пально-мастильних

матеріалів; наркотичних засобів і сильнодіючих речовин; рідин, що містять спирт; металів і сплавів; полімерів, пластмаси та скла).

2.2. Ґрунтознавча.

2.3. Біологічна.

2.4. Інженерно-технічна; автотехнічна; транспортно-трасологічна; пожежно-технічна; будівельно-технічна.

2.5. Бухгалтерська.

2.6. Товарознавча, зокрема, автотоварознавча.

2.7. Комп'ютерної техніки та програмних продуктів.

2.8. Психологічна.

З метою більш повного задоволення потреб слідчої та судової практики експертні установи можуть організовувати проведення інших видів експертиз (крім судово-медичної та судово-психіатричної).

В експертних установах проводяться також комплексні експертизи — як у поєднаннях різних видів експертиз, зазначених у цьому пункті, так і в поєднанні з видами експертиз, які не увійшли до цього переліку.

В останньому випадку до проведення експертизи залучаються фахівці інших центральних органів виконавчої влади та державних органів.

3. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про адвокатуру» та ст. 48 КПК України на замовлення адвокатів, захисників та осіб, які самостійно захищають свої інтереси, в експертних установах можуть виконуватись дослідження, результати яких викладаються в письмових висновках спеціалістів (далі — інші дослідження). Такого роду дослідження можуть проводитись за дорученням органів нотаріату, митниці, а також на прохання підприємств, установ, організацій і громадян (про особливості документування результатів таких досліджень див. п. 42 цієї Інструкції).

Експертизи та інші дослідження проводяться експертними установами відповідно до регіональних зон обслуговування (перелік зон додається).

4. Підставою для проведення експертиз в експертних установах є передбачений законом процесуальний документ про призначення експертизи, складений уповноваженою на те особою (органом).

Інші дослідження проводяться за письмовою заявою замовника з обов'язковим зазначенням його реквізитів, а також питань, які підлягають вирішенню.

5. Експертизи та інші дослідження в експертних установах проводяться співробітниками, які мають вищу освіту, пройшли відповідну підготовку та атестовані як експерти певної спеціальності.

Експертизи та інші дослідження в експертних установах можуть проводитись також позаштатними працівниками цих установ. Комплектування складу позаштатних працівників та встановлення порядку їхньої діяльності покладається на керівника експертної установи.

6. Організаційне, матеріально-технічне забезпечення виконання експертиз, контроль за своєчасним їх проведенням та за дотриманням законів та інших нормативно-правових актів з питань експертизи покладаються на керівника експертної установи.

7. Керівник експертної установи (її структурного підрозділу) може виступати як експерт відповідно до присвоєної йому експертної спеціальності.

8. Строки проведення експертиз встановлюються керівником експертної установи (її структурного підрозділу) в межах:

10 днів — щодо матеріалів з невеликою кількістю об'єктів і не складних за характером досліджень експертиз;

1-го місяця — щодо матеріалів з великою кількістю об'єктів або складних за характером досліджень.

Якщо експертиза не може бути виконана у зазначені строки, більший строк встановлюється за домовленістю з органом чи особою, які призначили експертизу, після попереднього вивчення експертом наданих матеріалів. Попереднє вивчення не повинно перевищувати п'яти днів.

Строк проведення експертизи починається з робочого дня, наступного за днем надходження матеріалів до експертної установи, і закінчується у день направлення їх особі або органу, які призначили експертизу. Якщо закінчення встановленого строку проведення експертизи припадає на неробочий день, то днем закінчення строку вважається наступний за ним робочий день.

У строк проведення експертизи не включається строк виконання клопотань експерта, пов'язаних з витребуванням додаткових матеріалів або усуненням інших недоліків, допущених особою або органом, які призначили експертизу.

2. ОBOB'ЯЗКИ, ПРАВА ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЕКСПЕРТА

9. На експерта покладаються такі обов'язки:

9.1. Прийняти до виконання доручену йому експертизу.

9.2. Повідомити в письмовій формі особу або орган, які призначили експертизу, про неможливість її проведення, якщо поставлене питання виходить за межі компетенції експерта (спеціаліста) або якщо надані йому матеріали недостатні для вирішення поставленого питання, а витребувані додаткові матеріали не були отримані.

9.3. З'явитися за викликом особи або органу, які призначили експертизу, для допиту з приводу проведеної експертизи чи повідомлення про неможливість її проведення.

9.4. Заявити самовідвід за наявності передбачених законом обставин.

9.5. З дозволу особи або органу, які призначили експертизу, проводити дослідження в присутності підозрюваного, обвинуваченого, підсудного чи сторін у цивільних та господарських справах.

10. Експерт має право:

10.1. Знайомитися з матеріалами справи, які стосуються експертизи.

10.2. Порушувати клопотання про надання додаткових та нових матеріалів, необхідних для вирішення поставлених питань.

10.3. З дозволу особи або органу, які призначили експертизу, бути присутнім під час проведення слідчих і судових дій, порушувати клопотання, що стосуються проведення експертизи, та задавати відповідні запитання особам, яких допитують.

10.4. Вказувати у висновку експертизи на факти, які мають значення для справи, про які йому не були поставлені питання.

10.5. У випадку незгоди з іншими членами експертної комісії — скласти окремий висновок експертизи.

10.6. Викладати письмово відповіді на питання, які ставляться перед ним під час допиту.

10.7. Оскаржувати в установленому порядку дії та рішення особи або органу, які призначили експертизу, що порушують права експерта або порядок проведення експертизи.

11. Експерту забороняється:

11.1. Проводити експертизу без письмової вказівки керівника експертної установи (її структурного підрозділу), за винятком експертиз, доручених йому безпосередньо після слідчого огляду, в якому він брав участь як спеціаліст, а також експертиз, які проводяться під час судового розгляду.

11.2. Самостійно збирати матеріали, які підлягають дослідженню, а також вибирати вихідні дані для проведення експертизи, якщо вони відображені у наданих йому матеріалах неоднозначно.

11.3. Розголошувати без дозволу прокурора, слідчого, особи, яка провадить дізнання, дані попереднього слідства чи дізнання.

11.4. Вступати в контакти, не передбачені порядком проведення експертизи, з будь-якими особами, якщо такі особи прямо чи побічно стосуються експертизи.

11.5. Зберігати кримінальні, цивільні та господарські справи, а також речові докази й документи, що є об'єктами експертизи, поза службовим приміщенням.

12. Експерт складає висновок експертизи від свого імені і несе особисту відповідальність за його правдивість. За надання завідомо неправдивого висновку, за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків, а також за розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадить дізнання, даних попереднього слідства чи дізнання експерт несе кримінальну відповідальність за статтями КК України.

За злісне ухилення від явки до органів дізнання та попереднього слідства або суду експерт несе відповідальність за статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення.

13. За допущені порушення при проведенні експертизи, що не призвели до кримінальної чи адміністративної відповідальності, штатний співробітник експертної установи може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності, а позаштатний — звільнений з посади позаштатного експерта.

3. ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ

14. Експертиза проводиться після подання особою чи органом, які призначили експертизу, матеріалів, оформлених згідно з вимогами процесуального законодавства та цієї Інструкції.

15. До експертної установи слід надсилати: постанову (ухвалу) про призначення експертизи, а також об'єкти дослідження (у разі потреби — зі зразками для порівняльного дослідження, протоколами вилучення речових доказів, їх огляду, схемами тощо).

Орієнтовний перелік питань, що можуть бути поставлені при проведенні експертизи, надається в Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки і призначення судових експертиз у науково-дослідних експертних установах Міністерства юстиції України.

Про вилучення та відбір зразків складаються відповідні протоколи, в яких, крім загальних реквізитів такого роду документів, зазначається, які саме

зразки були вилучені або відібрані, їх кількість, умови відбору або вилучення, а також інші суттєві обставини.

Для відбору зразків слідчий (суддя) може запросити спеціаліста.

Протокол мають підписати всі особи, які брали участь у відборі.

Якщо в матеріалах справи є дані про особливості виявлення, вилучення, зберігання об'єкта експертного дослідження або про інші обставини, що могли вплинути на формування його ідентифікаційних ознак, про них слід зазначити у постанові (ухвалі) про призначення експертизи або надіслати експерту копії тих протоколів слідчих дій (оглядів, допитів та ін.) чи виписки з них, де йдеться про ці обставини.

16. У виняткових випадках, коли об'єкт дослідження не може бути представлений експертові, експертиза може проводитись за фотознімками та іншими копіями об'єкта, його описами та іншими матеріалами, приєднаними до справи у встановленому порядку. Про проведення експертизи за такими матеріалами має бути вказано у постанові (ухвалі) про її призначення.

17. У постанові (ухвалі) про призначення експертизи вказуються такі дані: місце й дата винесення постанови чи ухвали; посада, звання та прізвище особи, назва суду, який виніс постанову (ухвалу); назва справи та її номер; обставини справи, які стосуються експертизи, підстави призначення експертизи, прізвище експерта або назва установи, експертам якої доручається проведення експертизи; питання, поставлені експертові; перелік об'єктів, що підлягають дослідженню, порівняльних матеріалів, а також матеріалів, направлених експертові для ознайомлення, або посилання на такі переліки, які є в матеріалах справи; інші дані, які мають значення для проведення експертизи.

18. У разі призначення додаткової або повторної експертизи, крім матеріалів, вказаних у пункті 17 цієї Інструкції, експертові надсилаються також висновки попередніх експертиз з усіма додатками (фотознімками, порівняльними зразками тощо), а також додаткові матеріали, що стосуються предмета експертизи, які були зібрані після надання первинного висновку.

У постанові (ухвалі) про призначення додаткової та повторної експертизи зазначаються мотиви й підстави їх призначення.

19. У постанові (ухвалі) про призначення комплексної експертизи зазначаються її назва та установа (установи), експертам якої (яких) доручено її проведення, а у разі участі в її проведенні особи, яка не є співробітником експертної установи — також її прізвище, ім'я та по батькові.

У випадках, коли проведення комплексної експертизи доручено експертам декількох установ, у постанові (ухвалі) про її призначення зазначається, яка з них є провідною, тобто яка з них здійснює організацію проведення експертизи, зокрема, координацію роботи експертів і зв'язок з особою або органом, які призначили експертизу.

Якщо проведення комплексної експертизи доручено співробітникам експертної установи та особі, яка не є працівником цієї установи, провідною призначається експертна установа.

Постанова (ухвала) про призначення комплексної експертизи направляється в кожному з установ-співвиконавців, а також особі, яка не є працівником експертної установи. Об'єкти дослідження і матеріали справи направляються провідній установі.

Якщо у постанові (ухвалі) провідну установу не визначено, вона визначається за згодою між керівниками установ, а якщо між ними виникне суперечка — то особою чи органом, які призначили комплексну експертизу.

20. За загальним правилом експертизи мають призначатися відповідно до зони, яка обслуговується певною установою.

За наявності обставин, що зумовлюють неможливість або недоцільність проведення експертизи в установі за зоною обслуговування, особа або орган, які призначають експертизу, вказавши відповідні мотиви, можуть доручити її виконання експертам іншої установи.

21. Якщо необхідно провести експертизу на місці події або за місцезнаходженням об'єкта дослідження, особа або орган, які призначили

експертизу, повинні забезпечити прибуття експерта, безперешкодний доступ до об'єкта дослідження і належні умови праці.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ОФОРМЛЕННЯ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ

22. Керівник експертної установи розглядає отримані матеріали і доручає відповідному структурному підрозділу установи організувати проведення експертизи.

При цьому він може або вказати, кому з експертів слід доручити її виконання, і встановити відповідний строк, або передати вирішення цих питань керівникові підрозділу.

23. Якщо в одній постанові (ухвалі) про призначення експертизи є питання, що стосуються предметів різних видів експертиз, керівник установи визначає питання, які підлягають вирішенню в кожному з підрозділів, і кількість виконуваних при цьому експертиз.

24. Якщо отримані матеріали оформлені з порушеннями, які виключають можливість організації проведення експертизи (не надійшла постанова або ухвала про призначення експертизи, не надійшли об'єкти досліджень і т. ін.), керівник установи негайно повідомляє про це особу або орган, які призначили експертизу.

Якщо особа або орган, які призначили експертизу, не вживають належних заходів для усунення цих перешкод, керівник установи з закінченням одного місяця зі дня надіслання зазначеного повідомлення повертає їм матеріали.

25. Організовуючи виконання комплексної експертизи, керівник установи доручає проведення досліджень відповідним підрозділам установи і визначає, який із них має бути провідним.

Керівник провідного підрозділу за погодженням з керівниками інших підрозділів формує комісію експертів і призначає голову експертної комісії.

Якщо комплексна експертиза виконується експертами кількох установ, комісія експертів формується керівником провідної установи разом з керівниками інших установ-співвиконавців. Голову комісії призначає керівник провідної установи.

26. Експерт, призначений головою комісії, не має переваг перед іншими співвиконавцями при вирішенні поставлених питань. Як голова комісії він виконує лише організаційні функції, а саме:

скликає нараду експертів, на якій знайомить їх з постановою (ухвалою) про призначення експертизи, матеріалами, які надійшли на дослідження, а також організовує розробку спільної програми досліджень;

здійснює зв'язок з керівниками установ (підрозділів), співробітники яких є членами комісії, контролює строки проведення окремих досліджень і координує виконання всієї програми досліджень;

керує проміжними та підсумковими нарадами експертів;

повідомляє керівника експертної установи про дії членів комісії, які не узгоджуються із загальною програмою досліджень або порушують їх послідовність;

складає проект висновків (повідомлення про неможливість провести експертизу) або доручає це зробити будь-кому з членів комісії.

27. Якщо експертиза призначена не як комплексна, але при її проведенні з'ясується, що вирішення поставлених питань або деяких із них потребує застосування даних, які належать до різних галузей знань, керівник експертної установи має право організувати її виконання за правилами виконання комплексної експертизи.

28. Якщо проведення комплексної експертизи не може бути здійснене силами експертів даної установи, то її керівник повідомляє про це особу або орган, які призначили експертизу, і просить залучити до проведення експертизи експерта відповідної спеціалізації. Залучення такого експерта провадиться з дотриманням вимог частини 3 статті 196 КПК України.

29. Якщо експерт порушив клопотання про надання йому додаткових матеріалів, але протягом місяця не отримав відповідь, він має право письмово повідомити особу або орган, які призначили експертизу, про неможливість її проведення.

30. При проведенні дослідження експерт повинен вживати заходів до збереження наданих на експертизу об'єктів, аби не допустити їх знищення або пошкодження.

Якщо за характером дослідження зберегти об'єкт неможливо, то на його пошкодження чи знищення має бути отримана письмова згода особи або органу, які призначили експертизу.

У разі пошкодження чи знищення об'єкта в процесі дослідження до висновку експертизи вноситься про це відповідний запис.

У разі наявності після знищення або пошкодження об'єкта під час дослідження залишків, вони повертаються особі або органу, які призначили експертизу.

Документальні матеріали, які були об'єктом дослідження, а також порівняльні зразки позначаються відповідними штампами експертної установи.

31. Висновок експерта (повідомлення про неможливість її проведення) розглядається керівником експертної установи і направляється особі або органу, які призначили експертизу.

Якщо керівник експертної установи не погоджується з позицією експерта, він має право доручити проведення експертизи комісії експертів, до якої включається експерт, з позицією якого він не згоден. Експерти комісії у разі згоди між собою підписують спільний висновок експертизи, а у разі виникнення розбіжностей між членами комісії складається декілька висновків відповідно до позицій експертів.

Висновок експертизи або повідомлення про неможливість її проведення, які даються поза експертною установою (в судовому засіданні, на місці події),

розглядаються керівником установи після надходження матеріалів експертизи до установи. Про зауваження, які виникли у керівника установи, він може повідомити особу або орган, які призначили експертизу.

32. Висновок експертизи складається з трьох частин: вступної, досліджувальної та висновків дослідження.

33. У вступній частині висновку експертизи вказуються:

назва експертизи, її номер, чи є вона додатковою, повторною, комісійною або комплексною;

– особа або орган, які призначили експертизу;

– дані про експерта (експертів): посада, прізвище, ім'я та по батькові, освіта,

– експертна спеціальність та стаж експертної роботи; науковий ступінь та вчене звання;

– дата надходження матеріалів до експертної установи і дата підписання висновку експертизи;

– де і ким винесена постанова або ухвала про призначення експертизи;

– питання, які належить вирішити експертові;

– найменування матеріалів, що надійшли на експертизу, спосіб доставки та вид упаковки досліджуваних об'єктів;

– клопотання експерта про подання додаткових матеріалів, наслідки їх розгляду;

– обставини справи, які мають значення для давання висновку, з обов'язковим зазначенням джерела їх отримання;

– відомості про осіб, які були присутні під час проведення досліджень (прізвище, ініціали, процесуальне положення);

– попередження експерта про кримінальну відповідальність за ст. 178 КК України за надання завідомо неправдивого висновку;

довідково-нормативні документи та методична література, які використовувались експертом при вирішенні поставлених питань (з зазначенням бібліографічних даних).

Питання вказуються у формулюванні постанови (ухвали) про призначення експертизи. Якщо поставлено декілька питань, експерт має право згрупувати їх і викласти в послідовності, яка забезпечує найбільш доцільний порядок дослідження. Якщо редакція питання в постанові (ухвалі) не відповідає Науково-методичним рекомендаціям з питань підготовки і призначення судових експертиз у науково-дослідних судово-експертних установах Міністерства юстиції України, але зміст завдання експертові зрозумілий, то після наведення питання в редакції постанови (ухвали) про призначення експертизи він може дати відповідні роз'яснення і викласти питання в редакції, що відповідає згаданим Рекомендаціям.

Питання, які поставлені експертом з власної ініціативи, вказуються після питань, зазначених у постанові (ухвалі) про призначення експертизи.

При проведенні повторної експертизи у вступній частині висновку експертизи викладаються відомості про первинні (попередні) експертизи: прізвища, ініціали експертів, назва експертної установи чи місце роботи експертів, номер і дата висновку експертизи, висновки досліджень попередніх експертиз із питань, які були поставлені перед експертом на повторне вирішення, а також мотиви призначення повторної експертизи, які зазначені у постанові (ухвалі) про її призначення.

34. У досліджувальній частині висновку експертизи описується процес дослідження та його результати, а також дається обґрунтування висновку експерта.

Кожному питанню, яке вирішується експертом, має відповідати певний розділ досліджувальної частини.

Якщо декілька питань тісно пов'язані між собою, хід їх вирішення може описуватись в одному розділі.

Досліджувальна частина повинна включати:

відомості про стан об'єктів дослідження, застосовані методи дослідження, умови їх проведення;

посилання на ілюстрації, додатки та необхідні роз'яснення до них; експертну оцінку результатів дослідження.

Описування результатів застосування інструментальних методів дослідження та проведення експертних експериментів може обмежуватись викладенням кінцевих результатів. У зазначених випадках графіки, діаграми, таблиці, матеріали експертних експериментів мають зберігатись у наглядних експертних провадженнях і на вимогу осіб, які мають право знайомитись з матеріалами експертизи, надаватись їм для вивчення.

У досліджувальній частині висновку повторної експертизи вказуються причини розбіжностей з результатами попередніх експертиз, якщо такі розбіжності мали місце.

35. В заключній частині висновки дослідження викладаються у вигляді відповідей на поставлені питання в тій послідовності, в якій вони викладені у його вступній частині.

На кожне з поставлених питань має бути дано відповідь по суті або вказано, з яких причин неможливо його вирішити.

36. Висновок експертизи підписується експертами, які проводили дослідження, та засвідчується печаткою експертної установи.

Якщо до висновку експертизи додаються фототаблиці, креслення, схеми, діаграми і т. ін., вони також підписуються експертами та засвідчуються печаткою експертної установи.

37. Висновок комплексної експертизи складається за правилами, викладеними в пунктах 32—36 цієї Інструкції, з урахуванням таких особливостей:

у вступній частині додатково зазначаються прізвище голови експертної комісії і дані про попередні експертизи, якщо їх результати мали значення для вирішення питань, поставлених перед комплексною експертизою;

дослідження, які проводились окремими експертами, описуються у відповідних розділах досліджувальної частини із зазначенням прізвищ експертів;

Узагальнення та оцінка результатів досліджень фіксуються в синтезувальному розділі досліджувальної частини висновку експертизи.

Спільний висновок експертизи підписується експертами, які брали участь у сукупній оцінці результатів усіх досліджень і дійшли згоди.

У випадку, якщо згоди між ними не було досягнуто, складається декілька висновків експертизи (за кількістю точок зору) або один, у якому вступна і досліджувальна частини підписуються всіма експертами, а заключна — окремими, під відповідними висновками дослідження.

38. Висновок експертизи та додатки до нього складаються у двох екземплярах, один з яких направляється особі або органу, які призначили експертизу, а другий залишається в експертній установі.

На повторні експертизи складаються контрольні картки, які надсилаються установі (службі), в якій виконувались попередні експертизи, та до Міністерства юстиції України. Один екземпляр картки залишається в експертній установі. Якщо висновки повторних і попередніх експертиз не збігаються, то до установи (служби), в якій виконувалась попередня експертиза, надсилається також екземпляр висновку повторної експертизи з усіма додатками.

При виконанні комплексної експертизи кількість примірників висновку експертизи відповідає числу установ, що були зайняті у її проведенні (для зберігання в архіві кожної установи).

Додатки до висновку комплексної експертизи у вигляді фототаблиць, діаграм, схем, креслень і т. ін. підписуються експертами і засвідчуються печаткою тієї установи, в якій вони виконані.

Висновки експертизи з додатками направляються особі або органу, які призначили експертизу, керівником експертної установи (керівником провідної експертної установи).

39. Висновок експертизи, яка виконується під час судового розгляду, складається за правилами цього розділу Інструкції, з урахуванням таких винятків:

у вступній частині висновку не вказується запис щодо попередження експерта про відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку (такий запис робиться в протоколі судового засідання);

якщо з питань, які вирішувались під час судового розгляду, проводилась експертиза на попередніх стадіях процесу і експерт згоден з її результатами, він вправі послатись на них.

Копія висновку експертизи, проведеної під час судового розгляду, разом із копією ухвали суду про її призначення подається експертом до експертної установи.

40. Повідомлення про неможливість проведення експертизи складається в двох примірниках, підписується експертом та засвідчується печаткою експертної установи. Один примірник керівник експертної установи надсилає особі або органу, які призначили експертизу, а другий — залишається в експертній установі.

Якщо таке повідомлення дається під час судового розгляду, воно складається і підписується експертом у двох примірниках, один з яких подається до суду, а другий — керівникові експертної установи.

Якщо з одних питань експерт може дати відповідь, а з інших є підстави для повідомлення про неможливість їх вирішення, складається один документ — висновок експертизи.

41. Предмети та документи, що були об'єктами експертного дослідження, підлягають поверненню особі або органу, які призначили експертизу, разом із висновком експертизи або повідомленням про неможливість провести

експертизу, засвідченим підписом експерта, що проводив дослідження, та печаткою експертної установи.

42. Хід і результати інших досліджень викладаються у висновку досліджень спеціаліста із зазначенням спеціалізації останнього.

Висновок дослідження спеціаліста складається за формою висновку експертизи за такими винятками:

особа, яка проводить дослідження, іменується не експертом, а спеціалістом;

у вступній частині висновку дослідження зазначається, хто і коли звернувся до установи з проханням провести дослідження;

опускається запис, який стосується відповідальності особи, яка проводить дослідження, за надання завідомо неправдивого висновку.

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПИТАНЬ ПІДГОТОВКИ
ТА ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ**

БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА

110. Головними завданнями бухгалтерської експертизи є встановлення:

110.1. Документальної обґрунтованості нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, періоду і місця їх утворення, а також розміру завданої матеріальної шкоди.

110.2. Правильності документального оформлення операцій з приймання, зберігання, реалізації товарно-матеріальних цінностей і руху грошових коштів.

110.3. Відповідності відображення в бухгалтерському обліку фінансово-господарських операцій вимогам чинних нормативних актів з бухгалтерського обліку і звітності.

110.4. Кола осіб, на яких покладено обов'язок забезпечити дотримання вимог нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку і контролю.

110.5. Документальної обґрунтованості списання сировини, матеріалів, готової продукції і товарів.

110.6. Правильності визначення оподаткованого прибутку (доходу) підприємств різних форм власності та вирахування розмірів податків.

110.7. Документальної обґрунтованості вимог позивача і заперечень відповідача в частині, яка стосується ціни позову (зустрічного позову).

110.8. Недоліків в організації бухгалтерського обліку контролю, які сприяли або могли сприяти завданню матеріальної шкоди або перешкождали її своєчасному виявленню.

Перед експертом-бухгалтером можуть бути поставлені і інші завдання, виконання яких пов'язано з перевіркою додержання порядку ведення

бухгалтерського обліку і звітності, складання балансів, записів в облікових реєстрах бухгалтерського обліку тощо.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань

Чи підтверджується документально вказана в акті інвентаризації від (зазначаються реквізити акта) нестача (надлишки) товарно-матеріальних цінностей (товарів, тари) на суму (зазначається сума) на даному підприємстві (установі, організації) за період (зазначити)?

В який період утворилась нестача, яку встановлено актом інвентаризації від (зазначити дату) у сумі (зазначити суму), і хто відповідав за збереження товарно-матеріальних цінностей (грошових коштів) у цей період?

В якій сумі обчислюється розмір матеріальної шкоди, завданої (зазначається кому) у зв'язку з нестачею, яку встановлено інвентаризацією (акт інвентаризаційної комісії від (зазначити дату))?

Чи підтверджуються документально висновки ревізії (зазначаються реквізити акта ревізії) в частині, що стосується завищення обсягу і вартості виконаних робіт?

Чи підтверджується документально зазначене в акті податкової адміністрації (вказуються реквізити акта) заниження прибутку виробничо-комерційною фірмою (назва фірми) за період (зазначається, за який)? Якщо підтверджується, то чи правильно вирахована сума додаткових податків, які фірма має внести до бюджету?

Чи підтверджується документально вказаний в позовній заяві А. розмір завданої йому шкоди у зв'язку з невиконанням відповідачем Б. умов договору (зазначається, якого)?

Які порушення вимог нормативних актів, що регламентують ведення бухгалтерського обліку і контролю, сприяли завданню матеріальної шкоди (виникненню нестачі, необґрунтованому нарахуванню і виплаті заробітної, плати, премій), і хто зобов'язаний був забезпечити додержання цих вимог?

Чи обґрунтовано сплачена заробітна плата (зазначається, кому і за який період) за дану роботу? Якщо необґрунтоване, то в якій сумі?

Чи не завищена в документах фактична наявність (зазначити найменування товару) на суму (зазначити суму) за інвентаризаційним описом від (зазначити дату) над їх максимально можливим залишком в (зазначити підприємство) за станом на (зазначити дату)?

111. Разом з постановою (ухвалою) про призначення експертизи експертові слід надати документи бухгалтерського обліку, які містять відомості — вихідні дані для вирішення поставлених питань. Такими документами можуть бути:

прибуткові та видаткові накладні, ордери, звіти матеріально відповідальних осіб, картки складського обліку, касові книжки, матеріали інвентаризації, акти ревізій, табелі, наряди, акти приймання виконаних робіт, трудові договори, розрахункові платіжні відомості, виписки банку, платіжні доручення і вимоги, договори про матеріальну відповідальність, накопичувальні (оборотні) відомості, журнали-ордери, меморіальні ордери за балансовими рахунками, головні книги, баланси та інші первинні та зведені документи бухгалтерського обліку і звітності.

Якщо ведення бухгалтерського обліку механізовано, експертові надаються документи на машинних носіях (роздруковані реєстрів бухгалтерського обліку).

Якщо експертиза призначається з метою перевірки висновків документальної ревізії, в постанові (ухвалі) про призначення експертизи слід зазначити, які саме висновки і з яких причин викликають сумнів (суперечать іншим зібраним у справі доказам, спростовуються зацікавленими особами, непереконливо обґрунтовані ревізорами та ін.).

Якщо слідчий або суд зазнають труднощів у визначенні документів, які необхідні для надання експертного висновку, їм слід звернутися за консультацією до спеціаліста.

Документи мають бути систематизованими (за епізодами діяння, періодами тощо), підшитими, прошнурованими та пронумерованими.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

СЛЕСАР ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА
МИСЬКІВ ЛЮБОВ ПЕТРІВНА

Судово – бухгалтерська експертиза

**Методичні рекомендації для проведення практичних і семінарських
занять студентам спеціальності
8.03050901 «Облік і аудит» ОС «Магістр»**

Підписано до друку
Формат 60x84 1/16.
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 7,56

80 екз

Видавництво